

Bosna i Hercegovina

**Koridor Vc: Dionica Putnikovo
Brdo-Medakovo**

Plan otkupa imovine i preseljenja

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine

NACRT

**Plan otkupa imovine i preseljenja za Dionicu:
Putnikovo Brdo - Medakovo**

Javno preduzeće Autoceste Federacije Bosne i Hercegovine

Klijent: Evropska banka za obnovu i razvoj

Pripremili: ENOVA d.o.o. Sarajevo

Pripremljeno u decembru 2022. godine

Ažurirano u junu 2024. godine

Sadržaj

1	UVOD	8
1.1.	Opis i kontekst Projekta	8
1.2.	Opseg i svrha ovog Plana otkupa imovine i preseljenja	9
2	KRATKI OPIS DIONICE “PUTNIKOVO BRDO – MEDAKOVO”	9
3	STATUS I VREMENSKI OKVIR OTKUPA IMOVINE	12
3.1.	Odgovornost za otkup imovine	12
3.2.	Aktivnosti provedene u periodu 2017-2019	12
3.3.	Aktivnosti provedene u 2020. godini	12
3.4.	Aktivnosti provedene u 2021. godini	13
3.5.	Aktivnosti provedene u 2022. godini	14
4	LOKALNI ZAKONI/PROPISI I ZAHTEJEVI EBRD-a	15
4.1.	Zakon o eksproprijaciji FBiH	15
4.2.	Ostali relevantni zakoni FBiH	17
4.3.	Zahtjevi EBRD politike	19
5	ANALIZA RAZLIKA I RJEŠENJA	21
6	UTJECAJI PROJEKATA	26
6.1.	Opseg otkupa imovine – sažetak	26
6.2.	Pogođena imovina, osobe pogođene projektom, i prava na naknade	27
6.3.	Rezultati cenzusa i društveno-ekonomskog anketiranja	29
6.4.	Karakteristike pogođene imovine	34
6.5.	Odlagališta iskopanog materijala i dodatno društveno-ekonomsko anketiranje	39
7	PRAVA NA NAKNADU	43
8	POMOĆ RANJIVIM OSOBAMA	46
9	PRINCIPI PROCJENE IMOVINE	49
10	OBJAVLJIVANJE INFORMACIJA I JAVNE KONSULTACIJE	52
11	MEHANIZAM ZA PRITUŽBE	53
11.1.	Javni mehanizam za pritužbe	53
11.2.	Mehanizam za pritužbe u FBiH	54
11.3.	Sporovi i pritužbe zaprimljeni do danas	54
12	MONITORING, EVALUACIJA I IZVJEŠTAVANJE	56
13	IMPLEMENTACIJA PLANA	57
13.1.	Odgovornost za implementaciju	57

13.2.	Resursi potrebni za implementaciju na nivou JIP.....	57
13.3.	Troškovi i budžet	58
PRILOZI		59

Popis skraćenica

BiH	Bosna i Hercegovina
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj
EIB	Evropske investiciona banka
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
JIP	Jedinica za implementaciju projekta
JPAC / Preduzeće	Javno preduzeće Autoceste FBiH
Okvir	Okvir za otkup imovine i preseljenje
Plan	Plan otkupa imovine i preseljenja
OPP	Osobe pogođene Projektom
PZ	Provedbeni zahtjev

Popis definicija i termina korištenih u ovom dokumentu

CENZUS I SOCIOEKONOMSKA ANKETA	Cenzus je proces sastavljanja 100%-nog uzorka pojedinaca, domaćinstava i poslovnih subjekata (bilo formalnih ili neformalnih) koji će biti predmet fizičkog i/ili ekonomskog preseljenja zbog projekta. Društveno-ekonomska anketa se koristi da se utvrde i analiziraju društveno-ekonomski uvjeti pojedinaca, domaćinstava i poslovnih subjekata (bilo formalnih ili neformalnih) koji će biti predmet fizičkog i/ili ekonomskog preseljenja zbog projekta (pogledati definicije fizičkog i ekonomskog preseljenja ispod).
EKONOMSKO PRESELJENJE	Gubitak imovine (uključujući zemljište) ili pristupa imovini koje dovodi do gubitka prihoda ili izvora izdržavanja kao rezultat projekta. Ljudi ili poslovni subjekti koji se ne sele fizički mogu doživjeti ekonomsko preseljenje.
FIZIČKO PRESELJENJE	Gubitak kuće/stana ili skloništa kao rezultat otkupa imovine za potrebe projekta a koji iziskuje selidbu osobe na drugu lokaciju.
GRANIČNI (KRAJNI DATUM)	Datum nakon kojeg osobe koje se nastane na području projekta nemaju pravo na naknadu i/ili pomoć.
NAKNADA ZA TROŠKOVE SELIDBE	Naknada u novcu za troškove koji su neposredno vezani za preseljenje/premještanje domaćinstva ili biznisa.
OKVIR ZA OTKUP IMOVINE I PRESELJENJE	Dokument koji se priprema kada zbog faze razvoja projekta nije poznata tačna priroda ili opseg otkupa zemljišta ili ograničenja korištenja zemljišta u vezi sa projektom, a koji ima mogućnost da izazove fizičko i/ili ekonomsko preseljenje. Svrha okvira je opisati vjerovatne utjecaje u vezi s otkupom zemljišta i navesti principe kojim će se rukovoditi kako bi se utjecaji rješavali. Kada se definišu pojedinačne komponente projekta i postanu dostupne potrebne informacije, okvir služi kao osnova za izradu detaljnog Plana otkupa imovine (pogledati definiciju Plana za otkup imovine dole).
OSOBE POGOĐENE PROJEKTOM (OPP)	Osobe koje zbog otkupa imovine potrebnog za provedbu projekta izgube pravo vlasništva, korištenja ili druge koristi od izgrađenog objekta, zemljišta, jednogodišnjih ili višegodišnjih kultura i stabala, ili neke druge nepokretne i pokretne imovine, u cijelosti ili djelimično, na privremenoj ili trajnoj osnovi.
PLAN ZA OTKUP IMOVINE I PRESELJENJE (ovaj dokument)	Dokument u kojem klijent utvrđuje procedure koje će slijediti i radnje koje će preduzeti u cilju ublažavanja negativnih utjecaja, naknade gubitaka i osiguranja razvojne koristi za osobe i zajednice pod utjecajem određenog investicijskog projekta. Svrha plana je da se predstavi svim interesnim grupama, uključujući ljudima pod utjecajem projekta, ko će tačno biti pogođen otkupom imovine, kako će se otkup imovine sprovoditi i od strane koga, kao i u kojem periodu i kojim resursima.
PRAVO NA NAKNADE	Naknada i pomoć koju imaju pravo primiti osobe pod utjecajem projekta tokom preseljenja (vidjeti definiciju preseljenja dole). Prava na naknade se utvrđuju za svaki pojedinačni projekat i navode se u obliku matrice naknada, tj. tabele koja sadrži informacije o tome ko ima pravo na koju vrstu naknade i/ili pomoći.
PONOVNA USPOSTAVA IZVORA IZDRŽAVANJA	Mjere koje se preduzimaju da se ublaže utjecaji ekonomskog preseljenja – tj. da se poboljšaju izvori izdržavanja i standardi života osoba pod utjecajem projekta ili da se u najmanju ruku ponovo uspostave na istom nivou koji su bili prije preseljenja.
PRESELJENJE	Fizičko preseljenje (premještanje ili gubitak doma) ili ekonomsko preseljenje (gubitak imovine ili resursa, i/ili gubitak pristupa imovini ili resursima što dovodi do gubitka prihoda, odnosno izvora izdržavanja) kao rezultat otkupa imovine za projekt, odnosno ograničenja na upotrebu zemljišta.
RANJIVE GRUPE	Ove grupe uključuju osobe koje, na osnovu pola, etničke pripadnosti, starosne dobi, fizičkog ili mentalnog invaliditeta, ekonomske situacije ili socijalnog statusa mogu biti ugroženiji preseljenjem od drugih i koji mogu biti ograničeni u svojoj sposobnosti da iskoriste pomoć za preseljenje i povezane razvojne koristi. Ranjive grupe u kontekstu otkupa imovine uključuju i ljude koji žive ispod granice siromaštva, ljude bez zemlje, starije ljude, porodice u kojima su glava porodice žene ili djeca, etničke manjine, zajednice koje zavise od prirodnih resursa ili druga lica koja možda nisu zaštićena domaćim propisima o naknadi ili vlasništvu nad zemljištem.
TRŽIŠNA VRIJEDNOST	Vrijednost koja se obračunava na osnovu cijena imovine u području na kojem se provodi otkup imovine, koja se može postići za konkretnu imovinu na tržištu, u zavisnosti od ponude i potražnje u trenutku utvrđivanja cijene.

ZAMJENSKA VRIJEDNOST	Tržišna vrijednost plus troškovi transakcije (kao što su troškovi registracije, notarske obrade, putovanja i svi sl. troškovi koje je neko imao kao rezultat transakcije ili prijenosa vlasništva). Naknada po punoj zamjenskoj cijeni je dovoljna za osobu pod utjecajem projekta da zamijeni zemljište, objekte i drugu imovinu po istom ili boljem standardu na drugoj lokaciji.
ZAINTERESOVANE STRANE	Svi pojedinci, grupe, organizacije i institucije koje su zainteresovane za projekat i koje potencijalno mogu biti pod utjecajem Projekta ili imaju mogućnost da utječu na projekt.

1 UVOD

1.1. Opis i kontekst Projekta

Javno preduzeće Autoceste Federacije Bosne i Hercegovine („FBiH“) Mostar (u daljem tekstu: „JPAC“ ili „Preduzeće“) osnovano je Zakonom o cestama FBiH¹, te je sa radom počelo kao javno preduzeće 2011. godine. Na osnovu ovog zakona, JPAC je postalo implementator veoma složenog i značajnog projekta izgradnje autoputa na Koridoru Vc koji povezuje istočnu i srednju Evropu sa obalom Mediterana.

Koridor Vc je multimodalni koridor autoceste koji povezuje Mađarsku (Budimpešta) i Hrvatsku (Luka Ploče) preko Osijeka u Hrvatskoj i Sarajeva u Bosni i Hercegovini („BiH“), a ujedno je i najveći prometni infrastrukturni projekat u BiH ukupne dužine oko 340 km, od čega kroz FBiH prolazi 285 km. Do danas je već izgrađeno i u funkciji je 112,50 km autoputa. Izgrađene poddionice su: Obilaznica Svilaj-Odžak Zenica (koja obuhvata dio poddionice Tunel Zenica-Donja Gračanica, poddionica Klopče-Donja Gračanica i poddionica Drivuša-Klopče) Zenica jug-Sarajevo sjever; Sarajevo Sjever-Sarajevo Zapad; Sarajevo Zapad-Tarčin; Zvirovići-Bijača.

Autoput na Koridoru Vc se smatra prioritetnim projektom za BiH, koji će vjerovatno imati velike pozitivne ekonomske utjecaje za zemlju u cjelini. Pokretačka snaga izgradnje autoceste je poboljšanje povezanosti BiH sa susjednim zemljama i jačanje njenog potencijala za ekonomski razvoj. Projekat ima snažnu podršku Vlade i očekuje se da će omogućiti BiH da se bolje integriše u evropsku ekonomsku i društvenu strukturu. Ostale očekivane direktne i indirektno koristi uključuju sljedeće:

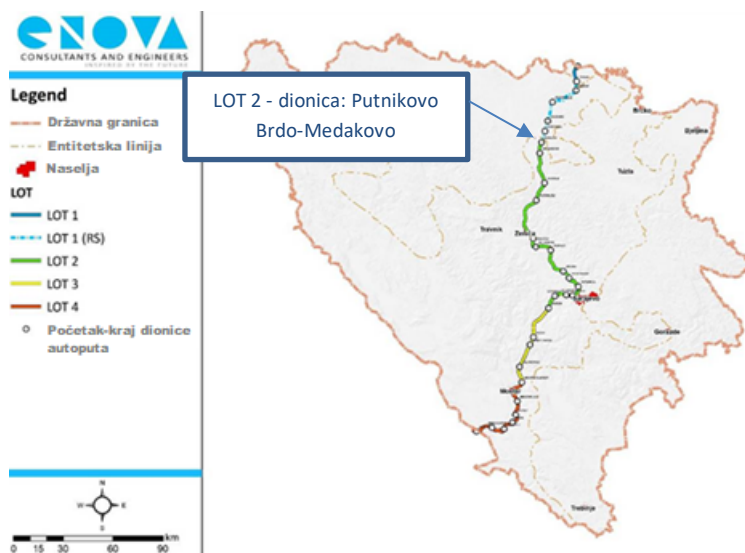
- povećana efikasnost u transportu robe;
- povećana trgovinska i ekonomska konkurentnost;
- povećane mogućnosti za regionalna ulaganja privatnog sektora;
- zapošljavanje;
- povećan turistički potencijal; i
- smanjenje utjecaja na okoliš u poređenju sa trenutnim saobraćajnim putevima.

Koridor Vc finansiran je kreditnim sredstvima Evropske banke za obnovu i razvoj („EBRD“), Evropske investicione banke („EIB“), OFID - OPEC fonda za međunarodni razvoj te drugih finansijskih institucija, kao i sredstvima JPAC.

Trasa Koridora je podijeljena na četiri dionice, kao što je prikazano na mapi ispod (Slika 1). Interaktivnu mapu je moguće pronaći na sljedećem linku: <https://mapa.jpautoceste.ba>.

Dionica „Putnikovo Brdo-Medakovo“ je dio LOT 2 i nalazi se u sjeveroistočnom dijelu BiH (pogledati Sliku 1 ispod), oko 120 km sjeverno od grada Sarajeva i južno od grada Doboja. To je pretežno ruralno područje sa linearnim selima, skladištima, malim objektima za preradu drveta i metala, te komercijalnim objektima koji se nalaze uz regionalni put.

¹„Službene novine FBiH“, br. 12/10, 16/10 i 66/13

Slika 1 – LOT-ovi Koridora Vc u Bosni i Hercegovini

Ovaj Plan otkupa imovine i preseljenja (“Plan”) izrađen je za dionicu “Putnikovo Brdo-Medakovo”.

1.2. Opseg i svrha ovog Plana otkupa imovine i preseljenja

Preduzeće je pripremio i usvojilo ovaj Plan sa ciljem da istakne opće principe, procedure i okvir prava na naknadu, u skladu sa:

- zakonima i propisima koji su na snazi u FBiH, posebno Zakon o eksproprijaciji FBiH,
- Okvirom za otkup imovine i preseljenje (“Okvir”) iz marta 2017. godine²
- EBRD-ovom Okolišnom i društvenom politikom 2019³, posebno Provedbenim zahtjevom (“PZ”) 5: Otkup zemljišta, ograničenja korištenja zemljišta i nedobrovoljno preseljenje⁴.

Ovaj Plan je pripremljen na osnovu elaborata eksproprijacije iz 2019. godine i izmjena i dopuna elaborata eksproprijacije iz 2020. godine, kao i na osnovu Okvira izrađenog 2017. godine. Plan pruža preciznije detalje o osobama pogođenim Projektom (“OPP”), kriterijima za ostvarivanje prava i procedurama koje Preduzeće mora da poštuje, kao i pregled aktivnosti koje su preduzete i koje će biti preduzete radi pravilnog preseljenja i kompenzacija ljudima i zajednicama na koje Projekat utiče. Plan također uključuje detaljan budžet i vremenski okvir.

Treba napomenuti da su neke aktivnosti otkupa imovine već preduzete za ovu dionicu “Putnikovo Brdo-Medakovo” prije izrade ovog Plana. Stoga, ovaj Plan dokumentuje i rezultate aktivnosti koje je Preduzeće već sprovedo za ovu dionicu. Ove aktivnosti su sprovedene u skladu sa ključnim principima otkupa imovine/kompenzacije koji su navedeni u Okviru.

2 KRATKI OPIS DIONICE “PUTNIKOVO BRDO – MEDAKOVO”

Dionica “Putnikovo Brdo-Medakovo” počinje na granici između FBiH i Republike Srpske, odmah nakon izlaza iz tunela “Putnikovo Brdo”. Predloženi koridor autoputa nalazi se na visoravni koja graniči dolinama rijeka Usore i Tešanjke, te širokom i ravnom aluvijalnim terenom uz rijeku Usoru. Nižim dijelovima područja dominiraju poljoprivredna zemljišta, dok je brdo prekriveno listopadnim šumama i pašnjacima. To je pretežno ruralno

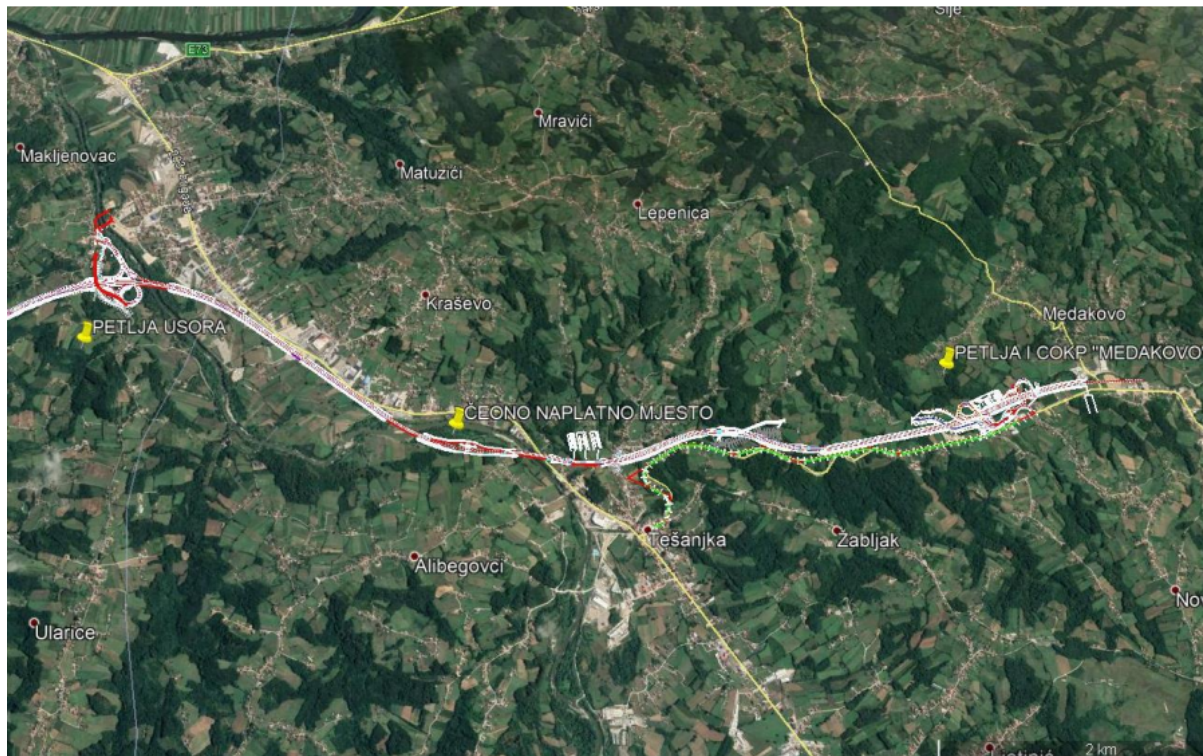
² Dostupno na: <http://jpauceste.ba/images/larf.pdf>

³ Kompletan tekst Politike dostupan je na engleskom i bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku na: <http://www.ebrd.com/news/publications/policies/environmental-and-social-policy-esp.html>

⁴ Kako se smatra da su zahtjevi EBRD-a i EIB-a u velikoj mjeri slični, smatra se da su informacije date u ovom Planu u potpunosti relevantne i za zahtjeve EIB-a. Potrebno je imati u vidu da se neke od korištenih terminologija ipak mogu razlikovati.

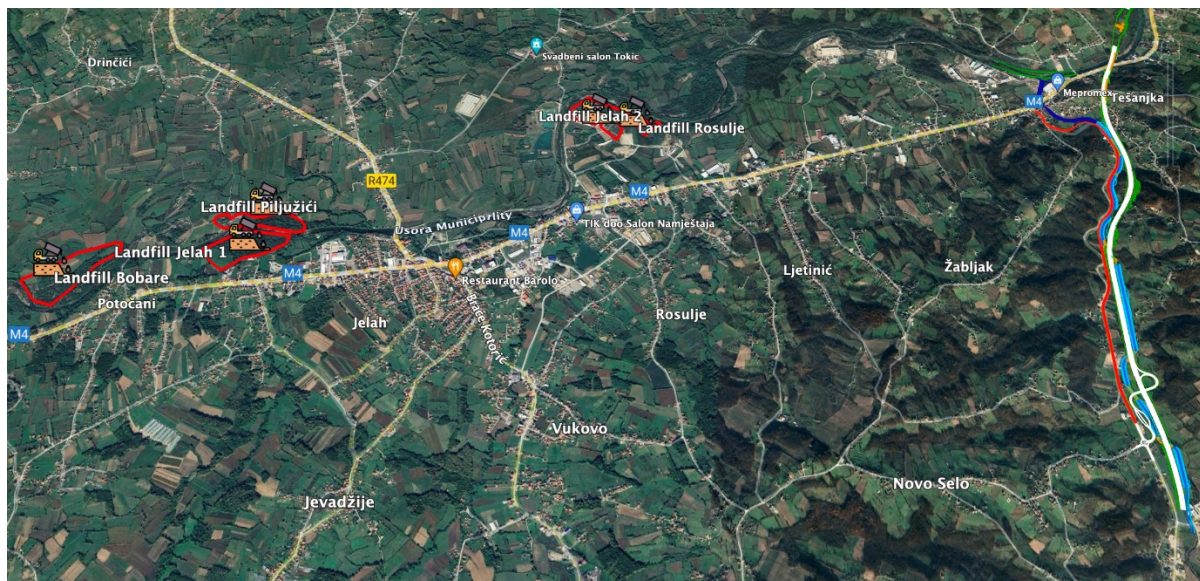
područje sa nizom linearnih sela formiranih uz regionalni put M-4 koji prolazi uz desnu obalu rijeke Usore, te nekoliko lokalnih puteva. Ova dionica ima ukupnu dužinu od 8,553.212 m.

Na dionici su predviđene dvije raskrsnice: raskrsnica "Usora" koja se spaja na izmješteni magistralni put M-4 i raskrsnica "Medakovo" koja se spaja na lokalni put Tešanjka-Medakovo. Slika 2 u nastavku prikazuje pomenute raskrsnice.

Slika 2 – Dionica "Putnikovo Brdo-Medakovo"

Predviđeno je ukupno 5 lokacija za odlaganje iskapanog materijala tokom izgradnje ove dionice (Slika 3). Lokacije za odlaganje također podliježu ovom Planu.

Slika 3 – Lokacija odlagališta za iskopne materijale, izvor: ENOVA

Dionica Putnikovo Brdo-Medakovo je u skladu sa Prostornim planom Zeničko-dobojskog kantona (2009-2023)⁵ i Prostornim planom područja posebnih obilježja od značaja za „Autocesta na Koridoru Vc“ FBiH.

Glavni projekat za dionicu izradio je IPSA Institut d.o.o. Sarajevo i revidiran je u skladu sa zahtjevima Pravilnika o pregledu i usklađenosti projektne dokumentacije⁶ od strane Instituta za građevinarstvo "IG" d.o.o. Banja Luka.

⁵ “Službene novine Zeničko-dobojskog kantona”, br. 04/09, 06/09 i 05/10

⁶ “Službene novine FBiH”, br. 58/14 i 2/16

3 STATUS I VREMENSKI OKVIR OTKUPA IMOVINE

Ovo poglavlje pruža informacije o svim aktivnostima otkupa imovine, nabavkama i izdavanjima dozvola za Projekat u periodu od 2017. do 2022. godine.

3.1. Odgovornost za otkup imovine

Aktivnosti otkupa imovine pokrenuo je JPAC kao korisnik eksproprijacije, a provela ih je JPAC-ova Služba za imovinsko-pravne poslove u Sarajevu.

Općine Tešanj, Usora i Doboj Jug bile su organi za eksproprijaciju zahvaćenih zemljišnih parcela.

3.2. Aktivnosti provedene u periodu 2017-2019

Okvir za Koridor Vc pripremljen je 2017. godine u skladu sa zahtjevima EBRD-a. Izradom elaborata eksproprijacije⁷, Preduzeće je 2019. godine pokrenulo pripremne radnje za pokretanje postupka eksproprijacije na dionici „Putnikovo Brdo – Medakovo“.

Na osnovu elaborata eksproprijacije, Vlada FBiH je u decembru 2019. godine donijela Odluku o javnom interesu za Projekat, jer je to bio preduslov da se u naredne dvije godine (što predstavlja rok važenja Odluke) pokrene postupak eksproprijacije.

3.3. Aktivnosti provedene u 2020. godini

Proces otkupa imovine

U januaru 2020. godine, u skladu sa Zakonom o eksproprijaciji, Preduzeće je **pokušalo da zaključi sporazumni prenos vlasništva** sa OPP nad pogođenim zemljišnim parcelama i imovinom prije zvaničnog početka procesa otkupa imovine. Oglas za javnost kojim se pozivaju OPP na zaključenje ovakvih sporazuma objavljen je u dnevnim listovima „Dnevni avaz“ i „Dnevni list“, kao i na *web* stranici JPAC-a⁸. Precizirano je da se obavještenje odnosi na nekretnine za koje su usaglašeni podaci u zemljišnim knjigama i podaci u katastru nepokretnosti, obzirom da je to zakonski uslov. Ovaj pravni instrument se rijetko primjenjuje u praksi jer se potrebni pravni uslovi rijetko ispunjavaju zbog neusklađenosti podataka. Iako je obavještenje za javnost objavljeno, na kraju nisu postignuti sporazumni prenosi vlasništva.

Preduzeće je, kao korisnik eksproprijacije, pokrenulo postupak eksproprijacije **podnošenjem prijedloga za eksproprijaciju općinama** Tešanj, Usora i Doboj Jug kao organima za eksproprijaciju. Prijedlozi su upućeni općinama u januaru 2020. godine, a sadržavali su podatke o pogođenoj imovini, vlasnicima/korisnicima te imovine i svrhu za koju je predložena eksproprijacija.

Nakon pokretanja postupka eksproprijacije, utvrđeno je da će se Glavni projekat morati promijeniti zbog potrebe projektovanja novih pristupnih puteva i drugih pratećih objekata za ovu dionicu. U tu svrhu 2020. godine angažovano je preduzeće IPSA Institut d.o.o. Sarajevo, koje je u avgustu 2020. godine izradilo **ažurirani Glavni projekat** za dionicu „Putnikovo Brdo-Medakovo“, a koji je potom revidiran od strane Instituta građevinarstva „IG“ d.o.o. Banja Luka. Na osnovu izmijenjenog glavnog projekta, Institut IPSA je u septembru 2020. godine izradio i **ažurirani Elaborat eksproprijacije**.

Dodatne konsultacije u vezi sa izmjenama Glavnog projekta nisu organizovane sa mjesnim zajednicama ili OPP, već samo sa Općinom Tešanj. Tokom ovih konsultacija sa Općinom odabrane su lokacije za buduće odlaganje iskopnog materijala, koje se uglavnom nalaze uz rijeku Usoru. Glavni razlog odabira lokacija je regulisanje

⁷ Elaborat eksproprijacije je izradilo preduzeće "Zedis" d.o.o. Zenica za općine Tešanj, Usora i Doboj Jug u avgustu 2019. godine.

⁸ <https://www.ipautoceste.ba/wp-content/uploads/2020/01/Javni-oglas-radi-sporazumnog-pribavljanja-nekretnina-dionica-Putnikovo-Brdo-Medakovo.pdf>

kritičnih tačaka duž rijeke Usore, gdje često dolazi do plavljenja, odlaganjem iskopanog materijala. Općina je odredila najpogodnije lokacije za odlaganje iskopanog materijala i dala saglasnost za te lokacije.

Nakon ovih izmjena, Preduzeće je podnijelo **nove prijedloge za eksproprijaciju** u sve tri općine, koji su uključivali sve izmjene.

Tokom 2020. godine, sve tri općine su imenovala **Odbore za otkup zemljišta**⁹ kao što slijedi:

- u Općini Doboj Jug 29.1.2020. godine,
- u Općini Tešanj dana 2.2.2020. godine,
- u Općini Usora dana 19.8.2020. godine.

Nakon imenovanja komisija za otkup zemljišta uslijedilo je **imenovanje nezavisnih službenih sudskih vještaka** za procjenu ugroženih dobara u svakoj od navedenih općina¹⁰.

Općine su pojedinačno obavijestile OPP o podnesenim prijedlozima za eksproprijaciju. Krajnji datum za utvrđivanje prava na naknadu bio je datum kada je svaka OPP pojedinačno obaviještena (kako je definisano Zakonom o eksproprijaciji).

Sve tri općine su organizovale i održale odvojene **individualne sastanke sa OPP** kako bi se razgovaralo o vlasničkom statusu i nadoknadi za pogođenu imovinu putem sporazuma. Individualni sastanci sa OPP su održani na licu mjesta, odnosno na lokaciji pogođen, u prisustvu predstavnika općine i Preduzeća. Svaki individualni sastanak je bio dokumentovan pismenim putem. OPP je obaviještena o svom pravu na žalbu na rješenja o eksproprijaciji Federalnoj upravi za geodetske i imovinsko-pravne poslove.

Nezavisni sudski vještaci za procjenu vrijednosti imovine (vještaci poljoprivredne i građevinske struke) izvršili su procjenu postojećeg stanja zemljišnih parcela i imovine na zemljištu u skladu sa odredbama Zakona o eksproprijaciji, smjernicama Preduzeća u vezi sa EBRD PZ 5 i Okvirom. Ove aktivnosti su sprovedene krajem 2020. godine i nastavljene tokom 2021. godine.

Tokom 2020. godine, otkupljeno je otprilike 10% od ukupnog planiranog otkupa imovine..

3.4. Aktivnosti provedene u 2021. godini

Završene aktivnosti otkupa imovine

Početkom 2021. godine, Preduzeće je pripremiло idejni prijedlog koji je uključivao određene izmjene Glavnog projekta iz 2020. godine u cilju proširenja trase na pojedinim tačkama, kao i prijedloge lokacija za odlaganje iskopanog materijala. Na osnovu toga je u **julu 2021.** godine izrađen **ažurirani Glavni projekat** od strane IPISA Instituta d.o.o. Sarajevo, nakon čega je uslijedila **dopuna Elaborata eksproprijacije** na osnovu ovih izmjena. Budući da prostorno-planskim dokumentima nije precizirana detaljna trasa ove dionice, bilo je moguće prilagoditi trasu.

U septembru 2021. godine izdata je **Urbanistička saglasnost** za ovu dionicu od strane Federalnog ministarstva prostornog uređenja.

⁹ Ovi odbori su privremena radna tijela koja se osnivaju odlukama načelnika općina (koje nisu propisane zakonom). Odbori se formiraju u cilju efikasnije koordinacije i sprovođenja postupka eksproprijacije u svakoj općini. Članovi odbora se imenuju iz reda zaposlenih u svakoj općini i ne uključuju predstavnike OPP.

¹⁰ U Općini Tešanj Rješenje o imenovanju vještaka poljoprivrede broj 04-02-27-135/20 od 19.08.2020.godine i Rješenje o imenovanju vještaka građevinske struke br.04-02-27-134/20 od 19.08. , 2020. godine, u Općini Usora Rješenje o imenovanju vještaka poljoprivrede broj 06-27-3-1854-7/20 od 09.10.2020. godine i Rješenje o imenovanju vještaka građevinske struke br. -7/20 od 09.10.2020.godine, a u Općini Doboj Jug Rješenje o imenovanju vještaka poljoprivrede broj 05-27-85-3/20 od 29.01.2020.godine i Rješenje o imenovanju vještaka građevinarstva br. 05-27-85-4/20 od 29.01.2020.

Tokom 2021. godine, proces otkupa imovine je nastavljen, te je otkupljeno otprilike 85% zemljišnih parcela koje se nalaze duž dionice Putnikovo Brdo - Medakovo.

3.5. Aktivnosti provedene u 2022. godini

U 2022. godini otkupljeno je otprilike 95% od ukupnog planiranog otkupa imovine. Preostali procenat od 5% odnosi se na mali broj zemljišnih parcela za koje općine nisu pokrenule postupke eksproprijacije ili za koje je još u toku sudski postupak radi utvrđivanja naknade.

Tokom cijelog procesa, pogođeni vlasnici su bili obaviješteni o svom pravu na žalbu, kako je definisano Zakonom o eksproprijaciji i Okvirom, uključujući upravne i sudske žalbe na odluku o javnom interesu, odluku o eksproprijaciji i u pogledu naknade. Nisu održane dodatne konsultacije sa OPP i lokalnim zajednicama, osim sa onima koji su direktno pogođeni. Povodom uspostavljenog mehanizma za pritužbe zaprimljena je samo jedna pritužba koja se odnosila na nemogućnost nastavka stanovanja u stambenom objektu koji se nalazi u neposrednoj blizini planiranog projektnog područja (pogledati poglavlje 6.1 za više detalja o ovom slučaju). Sudski predmeti su dalje objašnjeni u poglavlju u 11.3 (Sporovi i pritužbe zaprimljeni do danas).

Sporazumi o naknadi nisu sklopljeni sa vlasnicima 19 zemljišnih parcela (18 ovih zemljišnih parcela nalazi se u Općini Tešanj, a jedna zemljišna parcela u Općini Usora). Za 10 zemljišnih parcela okončan je sudski postupak i određena je naknada, dok je za 9 zemljišnih parcela još u toku sudski postupak za utvrđivanje naknade.

Preduzeće je tokom 2022. godine od Federalnog ministarstva prostornog uređenja zatražilo **izmjenu Urbanističke saglasnosti** koja je izdata u novembru 2022. godine. Također, u novembru 2022. godine izdata je građevinska dozvola za ovu dionicu od strane Federalnog ministarstva prostornog uređenja.

Tenderska procedura za izbor izvođača koji će izvoditi građevinske radove na ovoj dionici završena je u novembru 2022. godine. Odabrano je preduzeće Euro-Asfalt d.o.o. Sarajevo¹¹.

¹¹ 11. novembra potpisan je ugovor između JPAC-a i Euro-Asfalta. Dostupno na: <https://www.jpautoceste.ba/potpisan-ugovor-za-izgradnju-dionice-autoceste-putnikovo-brdo-medakovo/>

4 LOKALNI ZAKONI/PROPISI I ZAHTJEVI EBRD-a

4.1. Zakon o eksproprijaciji FBiH

*Zakon o eksproprijaciji FBiH*¹² uređuje uslove i postupak eksproprijacije imovine za izgradnju objekata od javnog interesa, pravo na naknadu i iznose naknade, rješavanje pritužbi i sporova i druga pitanja koja se odnose na postupak eksproprijacije.

Ključne odredbe Zakona se mogu sažeti na sljedeći način:

<i>Javni interes i svrha eksproprijacije</i>	Imovina se može eksproprijisati samo po utvrđivanju javnog interesa za projekte koji donose veću korist za javnost (čl. 3 i 5). Zakon navodi nekoliko objekata čija izgradnja opravdava eksproprijaciju (uključujući projekte puteva). Javni interes proglašava se posebnom uredbom, odlukom, zakonom ili Prostornim/Urbanističkim planom. Eksproprijacija se može izvršiti za potrebe FBiH, kantona, gradova, općina, javnih preduzeća i javnih ustanova, osim ako zakonom nije drugačije određeno.
<i>Proces eksproprijacije</i>	Uslov za početak procesa eksproprijacije je postojanje dokaza da su potrebna finansijska sredstva osigurana i deponovana kod banke u procijenjenom ukupnom iznosu za isplatu ili dokaz o postojanju zamjenske imovine (čl. 24). Postupak eksproprijacije počinje prijedlogom za eksproprijaciju, koji korisnik eksproprijacije podnosi nadležnoj općini/gradu („organ nadležan za eksproprijaciju“). Prijedlog sadrži podatke o imovini za koju se predlaže eksproprijacija, vlasnicima te imovine i svrsi za koju se eksproprijacija predlaže. Sporazumni način otkupa imovine je izričito podstaknut Zakonom (čl. 23). Korisnik eksproprijacije je dužan da objavi javni oglas kojim se pozivaju vlasnici nekretnina s ciljem pokušaja sporazumnog zaključenja kupoprodajnog ugovora sa pogođenim vlasnikom. Potpisani sporazum o naknadi mora sadržavati visinu naknade i rok do kojeg je korisnik eksproprijacije dužan ispuniti obavezu u pogledu naknade, kao i odredbu o uknjižbi prava vlasništva nad nekretninama (čl. 26). Ukoliko se u roku od dva mjeseca od pravosnažnosti Rješenja o eksproprijaciji ne postigne dogovor o naknadi (ili ako tako odluči općinska/gradska uprava), općinska/gradska uprava pravosnažno rješenje o eksproprijaciji zajedno sa ostalim relevantnim dokumentima dostavlja sudu (općinski ili kantonalni sud) nadležnom prema području na kojem se eksproprijisana nekretnina nalazi, radi utvrđivanja naknade. O visini naknade za eksproprijisanu imovinu u vanparničnom postupku odlučuje nadležni sud po službenoj dužnosti.
<i>Proces identifikacije stvarnih vlasnika/korisnika</i>	Nakon podnošenja prijedloga za eksproprijaciju od strane korisnika eksproprijacije općini/gradu, općina/grad imenuje komisiju za provođenje postupka eksproprijacije. Komisija je nadležna da prije donošenja Rješenja o eksproprijaciji riješi tzv. „prethodno pitanje“, odnosno pitanje vlasništva, koje je rezultat zastarjelih podataka u zemljišnim knjigama (osoba upisana u zk. razlikuje se od stvarnog vlasnika/korisnika koji može biti nasljednik, osoba koja je kupila nekretninu, a nije prijavila takav prijenos, itd.). Komisija organizuje uviđaj lokacije u prisustvu korisnika eksproprijacije, službenih sudskih procjenitelja imovine i identifikovanog vlasnika i korisnika nekretnine i obavještava učesnike da je za projekat proglašen javni interes i da je dostavljen prijedlog za eksproprijaciju. Sastavlja se pisani zapisnik o uviđaju na licu mjesta. Komisija također poziva identifikovane vlasnike i korisnike, organizuje sastanak u općini/gradu i donosi odluku o rješavanju prethodnog pitanja (tj. identifikuje stvarnog i sadašnjeg vlasnika ili korisnika kome će biti isplaćena naknada). Kao posljednji korak, Komisija donosi rješenje o eksproprijaciji na osnovu navedenog zapisnika i dokumentacije dostavljene uz prijedlog eksproprijacije. Protiv ovog rješenja pogođena lica imaju pravo podnijeti žalbu općini/gradu, koja se proslijeđuje Federalnoj upravi za geodetske i imovinsko-pravne poslove kao drugostepenom organu.
<i>Zahtjevi za informisanje i konsultacije</i>	Prije podnošenja prijedloga za eksproprijaciju, korisnik eksproprijacije je dužan da raspiše javni oglas i pozove sve vlasnike imovine radi pokušaja sporazumnog pribavljanja nekretnine (čl. 23). Pogođeni vlasnici se obavještavaju kroz cijeli proces eksproprijacije, tj. obavještavaju se da je podnjet prijedlog za eksproprijaciju (čl. 25). Prije donošenja rješenja o eksproprijaciji, općinske/gradske vlasti su dužne pozvati na sastanak pogođene osobe koje imaju formalna zakonska prava da iznesu sve činjenice koje mogu biti od značaja za eksproprijaciju (čl. 27).
<i>Vrste eksproprijacije</i>	Eksproprijacija može biti privremena (nepotpuna) ili trajna (potpuna). <u>Potpuna eksproprijacija</u> omogućava korisniku eksproprijacije da stekne pravo svojine na eksproprijisanoj imovini.

¹² “Službene novine FBiH”, br. 70/07, 36/10, 25/12 i 34/16

	<u>Nepotpuna eksproprijacija</u> ne podrazumijeva promjenu vlasništva nad zemljištem. Korisniku se osigurava pravo produživanja na zemljištu i objektima, kao i zakup zemljišta na određeno vrijeme. Po isteku zakupa, prava produživanja na zemljištu se vraćaju prethodnom vlasniku. Pravo da se zahtjeva eksproprijacija preostalog neodrživog dijela zemljišta. Vlasnici zemljišta pogođeni djelomičnim gubitkom nekretnina imaju pravo zahtijevati potpunu eksproprijaciju i odgovarajuću naknadu, u slučaju da bi djelomična eksproprijacija pogoršala ekonomsku situaciju stvarnog vlasnika nekretnine ili učinila preostali dio imovine neupotrebljivim ili otežanim za korištenje (član 11). O ovakvom pravu vlasnici moraju biti obaviješteni od strane općinske/gradske vlasti. Pravo na zahtjev za eksproprijacijom cjelokupne imovine može se podnijeti do donošenja rješenja o eksproprijaciji u prvom stepenu, kao i tokom žalbenog postupka ako oštećeni vlasnik prethodno nije bio upoznat sa ovim pravom.
<i>Privremeno zauzimanje zemljišta</i>	Zakon reguliše i privremeno zauzimanje zemljišta u građevinske svrhe. Zauzimanje zemljišta mora biti zatraženo formalnim prijedlogom u kome se navodi svrha privremenog zauzimanja zemljišta, imovina koja se predlaže za korištenje, vlasnik imovine i vrijeme trajanja (čl. 36). O odobrenju za privremeno zauzimanje zemljišta odlučuje općinski/gradski organi. Naknada se mora osigurati u iznosu zakupnine po tržišnim cijenama (čl. 57. i 58.).
<i>Naknade</i>	Naknada se daje po tržišnoj vrijednosti za pogođenu privatnu imovinu (čl. 12), koja se utvrđuje na osnovu cijena imovine za to područje, izračunate kao tržišna cijena koja bi se mogla postići za određenu nekretninu, u zavisnosti od ponude i potražnje u tom određenom trenutku (čl. 46). Zakonom je detaljno određen način utvrđivanja naknade za objekte, voćnjake i vinograde, šumsko zemljište i drvenu građu, poljoprivredno, građevinsko i gradsko zemljište. Po pravilu, Zakon preferira odgovarajuću zamjensku imovinu (čl. 45). Zamjenska imovina se definiše kao imovina u istoj općini ili gradu koja po tržišnoj vrijednosti odgovara eksproprijisanoj imovini, a koja nudi približno slične uslove korištenja kakve je imala imovina prije eksproprijacije. U slučaju da vlasnik nekretnine odbije ovakvu zamjenu, ili se ne može osigurati zamjena, naknada se isplaćuje u novcu po tržišnoj vrijednosti imovine (čl. 46). Tržišna vrijednost se zasniva na cijenama nekretnina na području gdje se nalazi eksproprijisana nekretnina, koje se mogu postići za konkretnu nekretninu na tržištu, a koje zavise od ponude i potražnje u trenutku njenog utvrđivanja. Vlasnici imovine imaju pravo na naknadu za sve gubitke koje bi inače imali od te imovine (čl. 54). Naknada po tržišnoj vrijednosti uglavnom se daje vlasnicima zgrada i zemljišta koji su upisani u zemljišne knjige, tzv. formalnim vlasnicima. Vlasnici neformalno izgrađenih objekata nemaju pravo na naknadu. Vlasnici neformalno izgrađenih objekata mogu srušiti objekat i odnijeti materijal u roku koji odredi nadležna općinska/gradska uprava. U suprotnom, objekat će se ukloniti o trošku vlasnika neformalno izgrađenog objekata. Izuzetak od ovog pravila je kada je bespravno izgrađeni stambeni objekat jedini stambeni objekat koju posjeduju vlasnik i njegovi najbliži članovi porodice (pravo na dom) ili njihovi zakonski nasljednici, u tom slučaju imaju pravo na naknadu po tržišnoj vrijednosti. Uslovi za priznavanje prava na naknadu štete vlasniku neformalno izgrađenog objekta, pored navedenih, su: • da nadležni organ nije donio pravosnažno rješenje o uklanjanju bespravno izgrađenog stambenog objekta, • da je bespravno izgrađeni stambeni objekat evidentiran na službenom orto-foto snimku teritorije FBiH u mjerilu 1:5000 koji je izradila Federalna uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove, • da je bespravno izgrađeni objekat jedini dom vlasnika i članova njegove najuže porodice, odnosno njihovih nasljednika. Vlasnici nekretnina također imaju pravo na dodatnu naknadu (čl. 47): • na osnovu „ličnih i porodičnih prilika“, koje se uzimaju u obzir ako su takve okolnosti bitne za egzistenciju vlasnika, posebno u slučaju da je veći dio ili cjelina zemljišta ili poslovnog prostora eksproprijisana, čime je ugrožen život bivšeg vlasnika ili u slučaju da se članovi poljoprivrednog domaćinstva moraju iseliti iz područja u kojem su živjeli, • izgubljena dobit: bivši vlasnici imaju pravo na izgubljenu dobit koju bi ostvarili da su nastavili koristiti eksproprijisanu imovinu. Izgubljena dobit se obračunava od datuma kada je vlasnik izgubio posjed imovine do datuma kada je primio naknadu.

	Shodno tome, naknada može biti povećana iznad tržišne vrijednosti. Obje vrste prava definiše korisnik eksproprijacije u saradnji sa ovlaštenim sudskim vještacima u svakom konkretnom slučaju. Troškove naknade snosi korisnik eksproprijacije (KE). Pitanje naknade mora se riješiti prije formalnog prenosa vlasništva nad eksproprijisanom imovinom. U izuzetnim slučajevima izgradnje/rekonstrukcije objekata javne infrastrukture Vlada FBiH može, na zahtjev korisnika eksproprijacije i zbog hitnosti ili sprečavanja veće štete, dozvoliti korisniku eksproprijacije ulazak u posjed nekretnina i prije stupanja na snagu rješenja o eksproprijaciji ili isplate naknade. Izuzetak se ne odnosi na stambene ili poslovne objekte za koje korisnik eksproprijacije nije osigurao ekvivalentnu zamjenu. U tom slučaju, KE je dužan da obavijesti pogođenog vlasnika o svojoj namjeri i da zatraži preuzimanje imovine.
<i>Pristup imovini</i>	Iz razloga hitnosti i radi izbjegavanja veće štete, korisnik eksproprijacije može ući u posjed nekretnina i prije pravosnažnosti rješenja o eksproprijaciji i prije isplate naknade, ali isključivo na osnovu Rješenja Vlade FBiH (čl. 31.). Prije podnošenja zahtjeva za dobijanje prijevremenog ulaska u posjed, korisnik eksproprijacije mora vlasniku iznijeti razloge hitnosti i ponuditi sporazum o naknadi koji omogućava prijevremeni ulazak u posjed nekretnina. Zahtjev za prijevremeni ulazak u posjed podnosi se Administrativnoj komisiji Vlade FBiH, a rješenje priprema Federalna uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove. Rješenje o prijevremenom ulasku u posjed donosi Vlada FBiH. Ako predmet uključuje eksproprijaciju stambenog ili poslovnog objekta, korisnik eksproprijacije ne može podnijeti zahtjev za prijevremeni ulazak u posjed, osim ako nije osigurana zamjenska nekretnina. Protiv odluke Vlade FBiH kojom se dozvoljava prijevremeni ulazak u posjed nekretnina može se pokrenuti upravni spor. Spor ne odlaže prijevremeni pristup nekretninama.
<i>Mehanizam za pritužbe</i>	Zakon predviđa pravo pogođenim građanima da se žale u različitim fazama postupka eksproprijacije, počevši od upravnih i sudskih žalbi (tj. protiv Odluke o javnom interesu (čl. 16), Rješenja o eksproprijaciji (čl. 30) i po pitanju naknade (čl. 60). Detaljno objašnjeno u poglavlju <u>11.2, Mehanizam za pritužbe u FBiH</u>.

4.2. Ostali relevantni zakoni FBiH

- *Zakonom o stvarnim pravima FBiH¹³* uređuje se sticanje, korištenje, raspolaganje, zaštita i prestanak prava vlasništva i drugih stvarnih prava i posjeda, što uključuje i ograničavanje navedenih prava, pravo služnosti, prava suvlasništva i zajedničkog vlasništva, postupak sticanja prava vlasništva nad zemljištem i/ili objektima koji su podignuti na tuđoj zemlji. U zakonu se navodi da se pravo vlasništva i druga stvarna prava mogu ograničiti ili oduzeti samo u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom u skladu s načelima međunarodnog prava. Značajna odredba ovog zakona jeste da posjednici nekretnine stiču pravo vlasništva protekom 10 godina neprekidnog savjesnog i zakonitog posjedovanja, odnosno protekom perioda od 20 godina neprekidnog savjesnog posjedovanja. Pored toga, zakonom se predviđa da savjestan graditelj objekta na zemljištu koje posjeduje druga osoba ima pravo da stekne tu zemlju, ako se vlasnik zemljišta nije protivio tom građenju. Vlasnik zemljišta u ovom slučaju ima pravo da zahtijeva naknadu u visini tržišne vrijednosti zemljišta.
- *Zakon o građevinskom zemljištu FBiH¹⁴* dopušta legalizaciju bespravno izgrađenih objekata na građevinskom zemljištu u državnom vlasništvu, na kojem je izgrađen objekt. Legalizacija podrazumijeva naknadno izdavanje građevinske dozvole od strane općinskog vijeća i utvrđivanja prava vlasništva. Legalizacija bespravno izgrađenih objekata je dalje regulisana odlukama na kantonalnom nivou, a sprovodi se na općinskom/gradskom nivou.

¹³ Službene novine FBiH, br. 66/13 i 100/13

¹⁴ Službene novine FBiH, br. 25/03, 16/04 i 67/05

- *Zakon o poljoprivrednom zemljištu FBiH*¹⁵ sadrži osnovne definicije i principe za upravljanje, zaštitu, korištenje, planiranje i evidenciju poljoprivrednog zemljišta. Zakonom se predviđa da se pravo prvenstva može utvrditi na poljoprivrednom zemljištu, kako odluči gradsko ili općinsko vijeće. Vlasnici tog zemljišta imaju pravo na naknadu u skladu sa Zakonom o eksproprijaciji.
- *Zakonom o vanparničnom postupku FBiH*¹⁶ se utvrđuju pravila po kojima sudovi postupaju i odlučuju o ličnim, porodičnim, imovinskim i drugim pravima i pravnim interesima, koji se po zakonu rješavaju u vanparničnom postupku. Sudovi utvrđuju iznos naknade za eksproprijisanu imovinu u vanparničnom postupku. Sudionici mogu zaključiti sporazum o obliku i obimu naknade, tj. visini naknade, a sud donosi rješenje koje se temelji na njihovom sporazumu, ukoliko nađe da sporazum nije u suprotnosti sa propisima kojima su uređeni vlasnički odnosi na nekretninama.
- *Zakon o upravnom postupku FBiH*¹⁷ se primjenjuje u postupku eksproprijacije supsidijarno u odnosu na Zakon o eksproprijaciji. Reguliše način postupanja organa uprave kada u upravnim postupcima odlučuju o pravima i obavezama građana. Stranke imaju pravo da podnose žalbe protiv odluka koje se donose na prvom stepenu. Zakon daje mogućnost postavljanja privremenog zastupnika ukoliko je npr. boravište vlasnika nekretnine u postupku eksproprijacije nepoznato. Privremenog zastupnika imenuje organ koji vodi postupak, ako to traži hitnost predmeta. Ako je privremeni zastupnik postavljen osobi čije je boravište nepoznato, organ koji vodi postupak dužan je objaviti svoj zaključak na oglasnoj tabli ili na drugi uobičajeni način (putem novina ili drugih medija).
- *Zakon o zemljišnim knjigama FBiH*¹⁸ uređuje vođenje, održavanje i uspostavljanje zemljišnih knjiga, kao i upis nekretnina i imovinskih prava u zemljišne knjige u FBiH. Prava svojine i druga prava stupaju na snagu tek upisom u zemljišne knjige. U postupku eksproprijacije, pravnim osnovom za upis korisnika eksproprijacije kao vlasnika smatra se izdato Rješenje o eksproprijaciji uz koje je priložen dokaz o uplati. Osim toga, eksproprijacija se može registrovati u obliku uslovne registracije.
- *Zakon o premjeru i katastru nekretnina FBiH*¹⁹ uređuje premjer zemljišta, zgrada i drugih objekata, uspostavljanje i vođenje katastra zemljišta, zgrada i drugih objekata, evidenciju i upis imovine. Evidencija posjednika nekretnina vodi se u zemljišnim knjigama.
- *Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom FBiH*²⁰ reguliše socijalnu zaštitu, koja je u smislu ovog zakona organizovana djelatnost u Federaciji, usmjerena na osiguranje socijalne sigurnosti njenih građana i njihovih porodica u potrebi. Osobe ili porodice kojima je to potrebno zbog prisilne migracije (između ostalog²¹) ostvaruju pravo na privremenu, jednokratnu i drugu novčanu pomoć ili naturalnu pomoć ako ispunjavaju dva uslova:
 - nemaju dovoljno prihoda za izdržavanje,
 - nemaju članove porodice koji su po zakonu obavezni da ih izdržavaju, ili ako imaju, da ih ta lica nisu u mogućnosti izdržavati.

¹⁵ Službene novine FBiH, broj 52/09

¹⁶ Službene novine FBiH, br. 2/98, 39/04, 73/05, 80/14 i 11/21

¹⁷ Službene novine FBiH, br. 2/98 i 48/99

¹⁸ Službene novine FBiH, br. 19/03 i 54/04

¹⁹ Službeni list SRBiH, br. 22/84, 12/87, 26/90 i 36/90 i Službeni list SRBiH, br. 4/93 i 13/94

²⁰ Službene novine FBiH, br. 36/99, 54/04 i 39/06

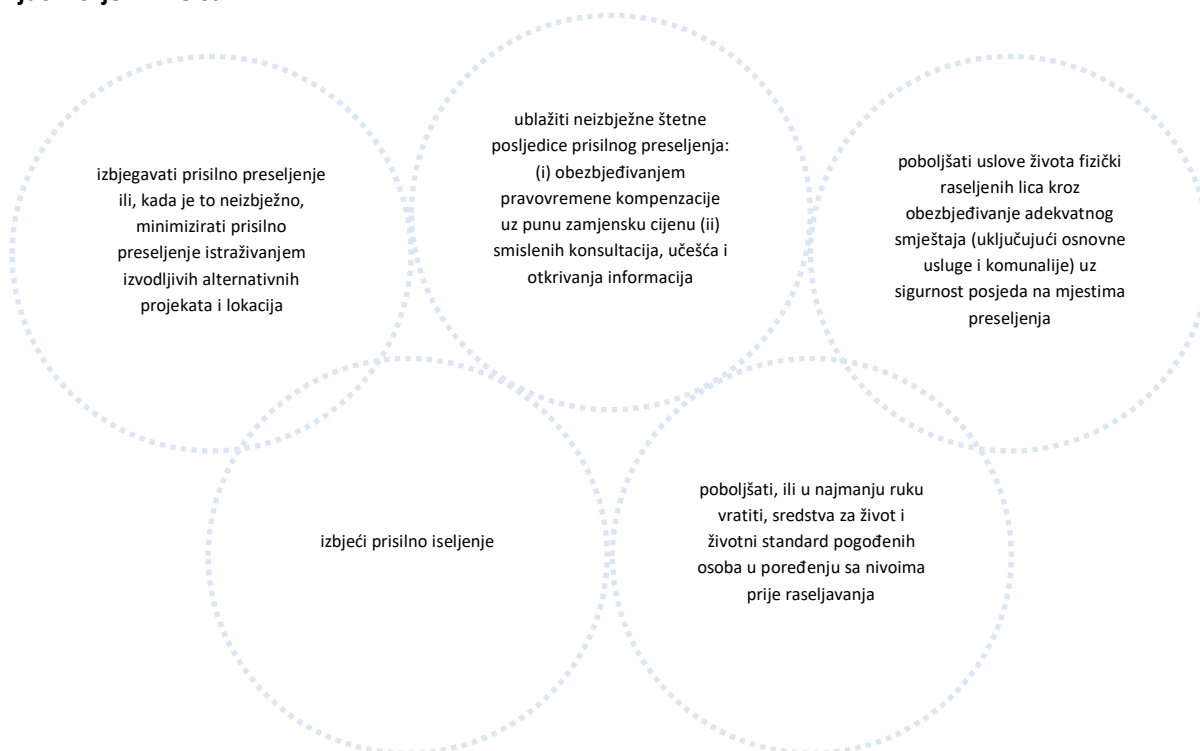
²¹ Lice ili porodica u potrebi, kojoj je zbog posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite, u smislu člana 12. stav 1. tačka 9) ovog zakona, jeste lice ili porodica koja se nalazi u stanju socijalne potrebe zbog prisilne migracije, repatrijacije, elementarne nepogode, smrti jednog ili više članova porodice, povratka sa liječenja, puštanja iz zatvora ili izvršenja vaspitne mjere (član 18.)

- *Zakon o ravnopravnosti spolova BiH*²² promoviše i garantuje jednak tretman polova i jednake mogućnosti za sve u javnom i privatnom domenu i zabranjuje direktnu i indirektnu diskriminaciju na osnovu pola.
- *Zakon o zabrani diskriminacije*²³, donesenom na državnom nivou, utvrđuju se odgovornosti i obaveze zakonodavne, sudske i izvršne vlasti u BiH, kao i pravnih lica i pojedinaca koji vrše javna ovlaštenja, da svojim djelovanjem omoguće zaštitu, promovisanje i stvaranje uslova za jednako postupanje prema svim građanima, a naročito po pitanju: zaposlenja, članstva u profesionalnim organizacijama, obrazovanja, obuke, stanovanja, zdravlja, socijalne zaštite, dobara i usluga namijenjenih javnosti i javnim mjestima, te obavljanja privrednih aktivnosti i javnih usluga.

4.3. Zahtjevi EBRD politike

Prilikom izrade ovog Plana primijenjeni su principi i odredbe iz *Okolišne i društvene politike EBRD-a iz 2019. godine*, koja sadrži 10 PZ-ova. PZ 5 se odnosi na otkup zemljišta, ograničenja korištenja zemljišta i nedobrovoljno preseljenje. Sprovođenje ovog PZ 5 je u skladu sa univerzalnim poštovanjem i primjenom ljudskih prava i sloboda, posebno prava na adekvatan stambeni prostor i kontinuirano poboljšanje uslova života.

Ključni ciljevi PZ 5 su:

Ključni zahtjevi PZ 5 su sljedeći:

- Potrebno razmotriti sve moguće alternativne projekte kako bi se izbjeglo ili barem smanjilo fizičko i/ili ekonomsko raseljavanje. Posebno je važno izbjeći fizičko ili ekonomsko raseljavanje društveno ili ekonomski ugroženih osoba. Međutim, izbjegavanje možda nije poželjan pristup u situacijama kada ono utiče na javno zdravlje ili sigurnost;

²² Službeni glasnik BiH, br. 16/03 i 102/09

²³ Službeni glasnik BiH, br. 59/09 i 66/16

- Prisilno iseljenje treba izbjegavati. Obavljanje eminentnog domena, eksproprijacije, prinudnog sticanja ili sličnih ovlasti ne smatra se prisilnim iseljenjem ako je u skladu sa lokalnim zakonodavstvom i Politikom EBRD-a i ako se provodi u skladu sa osnovnim principima dužnog postupka (uključujući davanje odgovarajućeg unaprijed obavještenja, značajne mogućnosti podnošenje pritužbi i žalbi, te izbjegavanje upotrebe nepotrebne, nesrazmjerne ili pretjerane sile);
- Pregovaračka nagodba se potiče kako bi se izbjegla ili minimizirala eksproprijacija;
- Utjecaji na ranjive grupe moraju biti identifikovani, procijenjeni i adresirani na odgovarajući način;
- Utjecaj na muškarce i žene zbog otkupa zemljišta, ograničenja korištenja zemljišta i prisilnog preseljenja treba analizirati i razmotriti kada su u pitanju naknade, konsultacije i poboljšanje ili obnova sredstava za život;
- Za svaki projekat mora se izvršiti procjena društveno-ekonomskog stanja osoba na koje projekat utiče, uključujući utjecaje vezane za otkup zemljišta i ograničenja korištenja zemljišta, kao i detaljan popis stanovništva. Veoma je važno utvrditi precizan krajnji datum za ispunjavanje uslova;
- Procjena će se izvršiti po punoj zamjenskoj cijeni i izvršiće je kvalifikovani procjenitelj;
- Pogođenim osobama će biti obezbijedena naknada²⁴ uz punu zamjensku cijenu i svaku drugu pomoć koja im može biti potrebna da bi im pomogla da poboljšaju ili barem obnove svoj životni standard i sredstva za život u slučajevima kada stjecanje zemljišta ili ograničenja u korištenju zemljišta, druge imovine i prirodnih resursa (bilo trajnih ili privremenih) se ne može izbjeći;
- Pogođene osobe i zajednice, moraju se konsultovati i uključiti od najranijih faza i kroz sve aktivnosti preseljenja kako bi se olakšalo njihovo rano i informisano učešće u procesima donošenja odluka u vezi sa preseljenjem;
- U procesu otkupa zemljišta i preseljenja, efikasan mehanizam za pritužbe mora se uspostaviti što je prije moguće, a najkasnije prije popisa kako bi se riješili specifični problemi u vezi s kompenzacijom, preseljenjem ili mjerama obnove sredstava za život koje su blagovremeno pokrenula raseljena lica (ili drugi).

²⁴"Naknada" se odnosi na plaćanje u gotovini ili u naturi za gubitak zemljišta, druge imovine ili prirodnih resursa i pristupa njima, koji su stečeni ili pogođeni projektom.

5 ANALIZA RAZLIKA I RJEŠENJA

Tabela ispod predstavlja analizirane razlike između EBRD PZ 5 i Zakona o eksproprijaciji, sa rješenjima za prevazilaženje ovih razlika kako bi se osigurala usklađenost postupka otkupa zemljišta sa zahtjevima EBRD-a.

Tabela 1: Razlike i rješenja

Tematika	Zahtjevi EBRD-a	Razlika između zahtjeva EBRD-a i lokalnog zakonodavstva	Mjere/komentari za prevazilaženje razlika
Izbjegavanje nedobrovoljnog preseljenja	Do nedobrovoljnog preseljenja u kontekstu PZ 5 dolazi: - U slučaju eksproprijacije na osnovu zakona i prava države da stekne imovinu od fizičkih ili pravnih lica ili da im ograniči prava na tu imovinu po utvrđivanju javnog interesa za izgradnju objekta; - U slučaju sporazumnog preseljenja kada klijent može pribjeći eksproprijaciji ili nametnuti pravna ograničenja ako pregovori sa osobom pogođenom projektom ne uspiju. Od klijenta se po PZ 5 očekuje da istraži sve izvodljive alternativne mogućnosti projekta kako bi se izbjeglo ili smanjilo fizičko ili ekonomsko preseljenje ljudi. Štaviše, od klijenta se očekuje da će tražiti imovinu putem dogovorenih nagodbi pružajući pravičnu i odgovarajuću naknadu čak i ako ima zakonska sredstva za pristup zemljištu kroz postupak eksproprijacije. Potrebno je uložiti napore da se izbjegne nedobrovoljno preseljenje, a tamo gdje je neizbježno, takvo preseljenje treba svesti na minimum kroz odgovarajuće mjere ublažavanja kako bi se ublažili negativni efekti na osobe pogođene projektom.	Iako Zakon o eksproprijaciji ne sadrži konkretne odredbe o izbjegavanju eksproprijacije, procesi izrade projekata obično nastoje izbjeći ili minimizirati preseljenje i eksproprijaciju u praksi u okviru napora da se smanje troškovi. Nadalje, JPAC kao korisnik eksproprijacije ima zakonsku obavezu da pokuša postići sporazum. Ova odredba Zakona upućuje na kupoprodajni ugovor kao način izbjegavanja postupka eksproprijacije i upućuje strane da svoje međusobne odnose u pogledu otkupa imovine regulišu u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima. Napori za postizanje dogovorenih rješenja otvaraju mogućnost da se osmisli ponuda za raseljena lica u skladu sa PZ 5.	Zakon omogućava korisniku eksproprijacije da postigne dogovor o visini i vrsti naknade sa vlasnicima nekretnina, do pravosnažnosti Rješenja o eksproprijaciji. U tom slučaju postupak eksproprijacije se prekida. JPAC ulaže maksimalne napore da potpiše sporazumne nagodbe sa OPP kako bi se izbjegao postupak eksproprijacije, a takvi napori su dokumentovani.
Sporazumno određivanje naknade	Od klijenata se očekuje da nastoje da otkupe nekretnine kroz sporazumni prijenos prava vlasništva, tako što će osigurati pravičnu i odgovarajuću naknadu, čak i ako imaju pravna sredstva da dobiju pristup zemljištu kroz postupak eksproprijacije.	Korisnici eksproprijacije su po zakonu obavezni da traže nagodbu putem pregovora. Zakon se poziva na kupoprodajni ugovor kao način da se izbjegne eksproprijacija (pogledati gore).	Isto kao gore.
Planiranje i implementacija preseljenja	PZ 5 zahtijeva od klijenta da sprovede početnu društveno-ekonomsku procjenu osoba pogođenih projektom, kako bi se identifikovali utjecaji koji se odnose na otkup zemljišta i ograničenja u korištenju zemljišta i razvio odgovarajuće radnje za minimiziranje i ublažavanje utjecaja preseljenja. PZ 5 također zahtijeva pripremu i implementaciju detaljnih planova otkupa zemljišta.	Zakon nema eksplicitne zahtjeve koji se odnose na društveno-ekonomsku anketiranja ili izradu planova preseljenja. Međutim, u cilju olakšavanja eksproprijacije u ranoj fazi, Zakon zahtijeva izradu elaborata eksproprijacije koji uključuje geodetski i katastarski plan područja utvrđenog za eksproprijaciju, spisak pogođenih vlasnika i imovine, procjenu vrijednosti imovine i dr. povezane informacije. Međutim, opseg studije eksproprijacije nije identičan osnovnoj društveno-ekonomskoj procjeni kako se zahtijeva PZ 5.	Prijedlog eksproprijacije koji je pripremio korisnik eksproprijacije mora sadržavati informacije o pogođenim imovinama, ali u Zakonu ne postoje eksplicitni zahtjevi koji se odnose na društveno-ekonomsku anketiranja ili izradu planova preseljenja. Međutim, izrada ovog Plana uključivala je društveno-ekonomsko anketiranje i popis stanovništva sa ciljem identifikacije i formalnih i neformalnih korisnika zemljišta/imovine, kao i

Tematika	Zahtjevi EBRD-a	Razlika između zahtjeva EBRD-a i lokalnog zakonodavstva	Mjere/komentari za prevazilaženje razlika						
			ugroženih osoba/domaćinstava, u skladu sa zahtjevima EBRD-a.						
Krajnji (granični) datum	PZ 5 zahtijeva da klijent utvrdi krajnji datum za ispunjavanje uslova i da se taj krajnji datum objavi u cijelom projektnom području.	Ne postoje razlike u pogledu utvrđivanja graničnog datuma (datum nakon kojeg lica koja borave u projektnom području nemaju pravo na naknadu i/ili pomoć) između PZ 5 i lokalnog zakonodavstva.	Između PZ 5 i lokalnog zakonodavstva ne postoje razlike u pogledu utvrđivanja krajnjeg datuma ili njegovog priopćavanja OPP. Krajnji datum za utvrđivanje podobnosti bio je datum kada su općine obavijestile OPP da je JPAC dostavio Prijedlog za eksproprijaciju. Za objekte koji su izgrađeni bez dozvola ili nisu upisani u zemljišne knjige, granični datum je bio datum socio-ekonomskog premjera.						
Izbjegavanje prisilnog iseljenja ²⁵	PZ 5 garantuje zaštitu od prinudnog iseljenja. Obavljanje eminentne domene, eksproprijacije, prinudnog sticanja ili sličnih ovlasti ne smatra se prinudnim iseljenjem pod uslovom da je u skladu sa zahtjevima lokalnog zakonodavstva i odredbama ovog PZ-a i provodi se na način koji je u skladu s osnovnim principima pravilnog postupka (uključujući obezbjeđivanje odgovarajućeg unaprijed obavještenja, značajne mogućnosti za podnošenje pritužbi i žalbi i izbjegavanje upotrebe nepotrebne, nesrazmjerne ili pretjerane sile).	Nema razlike između PZ 5 i Zakona o eksproprijaciji u pogledu prinudnog iseljenja. Zakon predviđa mogućnost ranog pristupa imovini. Međutim, postupak u tom slučaju je jasno određen zakonom i ne može se primijeniti ako uključuje stambeni objekat, a da prethodno nije osiguran adekvatan smještaj uz sigurnost posjeda.	Nisu identifikovane razlike koje bi bile u suprotnosti sa odredbama PZ 5 u vezi sa prinudnim iseljenjem. Za potrebe ovog Projekta, institucija ranog pristupa imovini nije bila i neće se primjenjivati.						
Naknada za osobe koje su preseljene	Glavni zahtjev PZ 5 je da sva raseljena lica dobiju nadoknadu za gubitak imovine uz punu zamjensku cijenu i drugu pomoć kako bi povratili i potencijalno poboljšali svoj životni standard i/ili sredstva za život na nivoe prije raseljavanja. Osobe pogođene projektom u smislu PZ 5 mogu se klasificirati kao osobe: <table><tr><td></td><td>Kategorije osoba pogođenih projektom</td><td>Prava</td></tr><tr><td>a)</td><td>Lica koja imaju formalna zakonska prava nad imovinom (što uključuje običajna i tradiciionalna prava koja su prepoznata u okviru državnih zakona)</td><td>Pravo na naknadu za gubitak imovine po zamjenskoj vrijednosti</td></tr></table>		Kategorije osoba pogođenih projektom	Prava	a)	Lica koja imaju formalna zakonska prava nad imovinom (što uključuje običajna i tradiciionalna prava koja su prepoznata u okviru državnih zakona)	Pravo na naknadu za gubitak imovine po zamjenskoj vrijednosti	Ne postoje razlike između PZ 5 i Zakona o eksproprijaciji u pogledu principa utvrđivanja vrste naknade, s obzirom da Zakon favorizuje dodjelu zamjenske imovine jednake vrijednosti, a ukoliko korisnik eksproprijacije nema odgovarajuću imovinu, ponudit će novčanu kompenzaciju po tržišnoj vrijednosti imovine. Međutim, postoje dvije velike razlike između PZ 5 i Zakona o eksproprijaciji. Prva razlika je kategorija lica koja imaju pravo na naknadu. Zakon se odnosi na formalne vlasnike imovine sa izuzetkom „neformalno izgrađenih kuća za koje nadležni organ nije donio pravosnažno rješenje o uklanjanju, a koje su jedina stambena jedinica njihovih vlasnika i članova njihove najuže porodice“ gdje vlasnici neformalno izgrađeni objekti imaju pravo na naknadu po građevinskoj vrijednosti takvih objekata. Uvjet je da objekat bude evidentiran u službenom aerosmjeru FBiH iz 2017. godine i da nadležni organ nije donio rješenje o njegovom uklanjanju.	Kompenzacija za ovaj projekat je bila i biti će obezbijeđena u skladu sa zahtjevima EBRD-a. Posebna prava su navedena u matrici prava. Nezakonito izgrađeni objekti koji su uspješno legalizovani do dana donošenja Odluke o eksproprijaciji smatraju se potpuno legalnim u skladu sa Zakonom o eksproprijaciji. Tokom popisa nisu identifikovani bespravno izgrađeni objekti. JPAC je upoznao sudske vještace sa zahtjevima EBRD-a kako bi se osiguralo da procjena imovine mora omogućiti OPP da kupi zamjenske zemljišne parcele u susjednim
	Kategorije osoba pogođenih projektom	Prava							
a)	Lica koja imaju formalna zakonska prava nad imovinom (što uključuje običajna i tradiciionalna prava koja su prepoznata u okviru državnih zakona)	Pravo na naknadu za gubitak imovine po zamjenskoj vrijednosti							

²⁵ "Prisilno iseljenje" odnosi se na radnje i/ili propuste koji uključuju prisilno ili trajno ili privremeno prisilno raseljavanje pojedinaca, grupa i zajednica iz domova i/ili zemljišta i zajedničkih imovinskih resursa koje oni zauzimaju ili od kojih zavise, čime se eliminira ili ograničava sposobnost pojedinca, grupe ili zajednice da borave ili rade u određenom stanu, prebivalištu ili lokaciji, bez pružanja i pristupa odgovarajućim oblicima pravne ili druge zaštite.

Tematika	Zahtjevi EBRD-a	Razlika između zahtjeva EBRD-a i lokalnog zakonodavstva	Mjere/komentari za prevazilaženje razlika
	b) Lica koja nemaju formalna zakonska prava nad imovinom u vrijeme cenzusa (popisa), ali polažu prava koja su priznata, ili ih je moguće priznati u skladu sa domaćim zakonima (dugogodišnji savjesni i zakoniti posjednici i vlasnici <i>ex lege</i>) c) Lica koja na imovinu koju su zaposjeli nemaju, niti na nju polažu prava koja su priznata zakonom (osobe bez priznatog zakonskog prava – bespravni graditelji, uzurpanti zemljišta i sl.) Licima u ovoj kategoriji koja se fizički preseljavaju moraju se ponuditi opcije za adekvatno stanovanje uz sigurnost posjeda, a u slučaju ekonomskog preseljenja, ovim licima se moraju nadoknaditi gubici na zemljištu (usjevi, infrastruktura na zemljištu itd.) Politika EBRD-a također zahtijeva da raseljena lica dobiju nadoknadu za troškove selidbe.	<u>Druga razlika</u> leži u činjenici da EBRD zahtijeva naknadu po zamjenskoj vrijednosti – koja je tržišna vrijednost imovine plus transakcioni troškovi (porez na prodaju, notarske takse, troškovi registracije, troškovi preseljenja, itd.) vezani za vraćanje takve imovine na drugo mjesto. S druge strane, naknada po Zakonu o eksproprijaciji jednaka je tržišnoj vrijednosti imovine i Zakon se izričito ne odnosi na naknadu troškova registracije i naknadu za prenos vlasništva. Naknada za troškove selidbe nije propisana u lokalnom zakonodavstvu.	područjima i pokrije moguće dodatne troškove koji mogu nastati tokom transakcije. Neke praznine su prevaziđene kroz zakonodavstvo nižeg nivoa (tj. kantonalne propise)²⁶. Naknada za selidbu je bila i biti će obezbijedena svim preseljenim domaćinstvima i privrednim subjektima, kako je definisano u Matrici prava. Sudski vještaci koji ocjenjuju objekte (stambene ili poslovne) su pod stavkom „rekapitulacija“ dodali iznos naknade za selidbu. Kako bi riješio pitanje isplate naknade po zamjenskoj vrijednosti, JPAC povećava ukupan iznos naknade u svakom pojedinačnom slučaju kako bi pokrio troškove kao što su notarske takse kada treba kupiti novu nekretninu ili troškove povezivanja komunalnih usluga na novoj nekretnini kao što su kao što su plin/struja/voda i slični troškovi.
Ekonomsko preseljenje	PZ 5 definiše ekonomsko preseljenje kao privremeni ili trajni gubitak prihoda ili sredstava za život zbog prekida zaposlenja ili pristupa imovini, bez obzira na to da li su pogođeni ljudi fizički raseljeni. U kontekstu prava na naknadu, klijent je dužan da uradi sljedeće: ▪ nadoknaditi raseljenim licima za gubitak imovine ili pristup imovini; ▪ u slučaju otkupa poslovnih objekata, vlasniku pripada naknada za: (i) troškove ponovnog uspostavljanja poslovnih aktivnosti na drugom mjestu, (ii) izgubljeni neto prihod tokom perioda tranzicije, (iii) troškove prenosa i ponovnog instaliranja pogona, mašina i druge opreme;	U pogledu ekonomskog raseljavanja i principa definisanih u PZ 5 u odnosu na važeće domaće zakonodavstvo, velike su razlike u pogledu prava na naknadu, jer Zakon o eksproprijaciji ne predviđa pravo na naknadu u vidu plaćanja troškova za izgubljene prihode, troškove raseljavanja i isplatu naknade licima koja su uložila sredstva u poboljšanja na tuđem zemljištu, a ne predviđa sistem pomoći. Zakon priznaje vlasnicima pravo na naknadu izgubljene dobiti koju bi ostvarili ranijim korištenjem imovine u periodu od prenosa do trenutka kada su dobili pristup zamjenskoj imovini. Zakon predviđa dvije mjere: ▪ povećanje naknade na osnovu “ličnih i porodičnih okolnosti” (ako su takve okolnosti bitne za egzistenciju vlasnika) i	Isto kao gore.

²⁶ Prema čl. 6 stav c) Zakona o porezu na promet nekretnina u Zeničko-dobojskom kantonu, OPP su oslobođeni plaćanja poreza na promet nekretninama prilikom kupovine nove nekretnine (zemljište, kuća i sl.).

<i>Tematika</i>	<i>Zahtjevi EBRD-a</i>	<i>Razlika između zahtjeva EBRD-a i lokalnog zakonodavstva</i>	<i>Mjere/komentari za prevazilaženje razlika</i>
	- osigurati zamjensku imovinu jednake ili veće vrijednosti ili novčanu naknadu po zamjenskoj vrijednost osobama iz kategorije „a” i „b”; - nadoknaditi osobama iz kategorije „c” izgublenu imovinu (kao što su usjevi, sistemi za navodnjavanje i druga poboljšanja za zemljištu) osim zemljišta, po punoj zamjenskoj cijeni; - pružiti dodatnu ciljanu pomoć (na primjer, obuku ili prilike za posao) i mogućnosti ekonomski raseljenim licima da obnove i gdje je moguće poboljšaju svoje kapacitete za sticanje prihoda, nivoa proizvodnje i životni standard. U slučaju preduzeća koja doživljavaju privremene gubitke ili moraju da se zatvore kao rezultat raseljavanja u vezi sa projektom, i vlasnik preduzeća i zaposleni koji gube platu ili posao imaju pravo na takvu pomoć; - pružiti tranzicionu podršku ekonomski raseljenim licima, prema potrebi, na osnovu razumne procjene vremena potrebnog za obnavljanje njihove sposobnosti za ostvarivanje prihoda, nivoa proizvodnje i životnog standarda.	nadoknada za „gubitak dobiti”. Međutim, takva dodatna naknada se daje samo formalnim vlasnicima imovine.	
Ranjive grupe	PZ 5 zahtijeva da se posebna pažnja posveti ranjivim grupama i pojedincima.	U Zakonu o eksproprijaciji ne postoje posebne odredbe koje zahtijevaju konsultacije i pružanje pomoći ranjivim grupama u procesu eksproprijacije, dok PZ 5 zahtijeva da se posebna pažnja posveti potrebama ranjivih pojedinaca. U praksi se socijalno ugrožene osobe identifikuju u fazi javnog poziva. Utjecaji na ovu populaciju se u određenoj mjeri ublažavaju mjerama socijalne zaštite koje sprovode nadležne općine i centri za socijalni rad, kao i primjenom specifičnih pravnih lijekova propisanih Zakonom o eksproprijaciji u vidu povećanja naknade za ekspropisane nekretnine formalnim vlasnicima, te u svakom konkretnom slučaju uzimajući u obzir socijalni status, materijalnu situaciju, nezaposlenost, nivo prihoda itd.	Tokom društveno-ekonomskog anketiranja identifikovane su sve ranjive grupe. Primjenjuju se odgovarajuće mjere u skladu sa zahtjevima Okvira.
Mehanizam pritužbi	EBRD zahtijeva da se uspostavi mehanizam za pritužbe specifičan za projekat.	Dok Zakon o eksproprijaciji zaista predviđa pravo pogođenog stanovništva (onih sa formalnim zakonskim pravima) da podnese pritužbu u različitim fazama postupka eksproprijacije, ne postoji zahtjev za uspostavljanjem nezavisnog mehanizma za pritužbe za obradu pritužbi u vezi sa konkretnim projektima.	Mehanizam za podnošenje pritužbi je uspostavljen u skladu sa PZ 5 kako je opisano u poglavlju “Mehanizam za pritužbe” ovog Plana.
Učešće/konsultacije	EBRD zahtijeva odgovarajuće objavljivanje informacija i uključivanje sve pogođene populacije od najranije faze i tokom aktivnosti preseljenja kako bi se olakšalo njihovo rano i informisano učešće u procesima donošenja odluka u vezi sa preseljenjem.	Nekoliko članova Zakona o eksproprijaciji predviđa obavješćavanje/konsultacije sa vlasnicima nekretnina i zainteresovanim stranama.	Objavljivanje informacija i konsultacije se sprovode u skladu sa zahtjevima Okvira i ovog Plana.

<i>Tematika</i>	<i>Zahtjevi EBRD-a</i>	<i>Razlika između zahtjeva EBRD-a i lokalnog zakonodavstva</i>	<i>Mjere/komentari za prevazilaženje razlika</i>
Praćenje i izvještavanje	PZ 5 zahtijeva da klijenti moraju uspostaviti procedure za praćenje i evaluaciju implementacije plana preseljenja i poduzimanje korektivnih mjera prema potrebi. Klijenti također moraju osigurati da se provedba plana preseljenja provjeri kroz podnošenje Banci izvještaja o otkupu zemljišta i izvršenju preseljenja po završetku svih aktivnosti. Za projekte sa značajnom veličinom utjecaja raseljavanja, Banka može zahtijevati periodične eksterne revizije usklađenosti i/ili eksternu reviziju završetka aktivnosti otkupa zemljišta i preseljenja.	Ne postoje lokalni zakonski zahtjevi za praćenje i evaluaciju raseljavanja i procesa i ishoda obnove sredstava za život.	Zahtjevi praćenja, izvještavanja i evaluacije za ovaj projekat su detaljno objašnjeni u Poglavlju 12 ovog Plana.

6 UTJECAJI PROJEKATA

6.1. Opseg otkupa imovine – sažetak

Projektat zahtijeva i otkup zemljišta, te stambenih i pomoćnih objekata. Većina otkupa zemljišta je, kako je definisano lokalnim zakonodavstvom, "potpuna eksproprijacija"²⁷.

Projektom je obuhvaćeno ukupno 966 zemljišnih parcela, od čega je:

- 813 u privatnom vlasništvu
- 142 u državnom vlasništvu
- 11 za koji status vlasništva (bilo u privatnom ili državnom vlasništvu) nije mogao biti identifikovan zbog nedostajućih informacija u Elaboratu o eksproprijaciji²⁸.

Konkretno, Projektat zahtijeva:

- **Potpunu (trajnu) eksproprijaciju** 908 zemljišnih parcela,
- **Nepotpunu (privremenu) eksproprijaciju** 58 zemljišnih parcela na kojima se nalaze odlagališta materijala za iskopavanje.

Prema podacima dobijenim iz projektne dokumentacije može se zaključiti sljedeće:

- Na planiranom području Projekta nalazi se ukupno 30 stambenih objekata i 20 pomoćnih objekata (14 garaža i 6 štala).
- Najveći broj zemljišnih parcela je poljoprivredno zemljište (469 njiva, 13 voćnjaka, 13 livada), 32 su pristupne ceste, 37 su dvorišta itd.
- Ukupno 148 zemljišnih parcela je predmet eksproprijacije prema članu 11. Zakona o eksproprijaciji (Općine Tešanj, Usora i Doboj Jug).
- Za ukupno 38 predmeta isplaćena je naknada na osnovu člana 47. Zakona o eksproprijaciji – odnosno povećanje naknade po osnovu „ličnih i porodičnih prilika“ (Općine Tešanj i Doboj Jug).

Tabela 2: Površina zahvaćenih zemljišnih parcela po vlasništvu

Vrsta vlasništva	Tešanj	Usora	Doboj Jug	Odlagalište iskopanog materijala	Ukupno
Državno	102235 m ²	318038 m ²	114808 m ²	152118 m ²	687199 m ²
Privatno	501791 m ²	255819 m ²	68175 m ²	257545 m ²	1083330 m ²

Tabela 3: Broj zemljišnih parcela koje su predmet eksproprijacije

Općina	Broj zemljišnih parcela u privatnom vlasništvu	Broj zemljišnih parcela u državnom vlasništvu	Ukupan broj zemljišnih parcela
Tešanj	447	47	494
Usora	202	59	261
Doboj Jug	129	24	153

²⁷ Prema Zakonu o eksproprijaciji FBiH, potpuna eksproprijacija omogućava korisniku eksproprijacije da dobije pravno vlasništvo nad eksproprijisanom imovinom, dok prava prijašnjeg vlasnika na nekretnini prestaju da postoje.

²⁸ Organ za eksproprijaciju, odnosno imenovana komisija rješava pitanja vlasništva prije donošenja rješenja o eksproprijaciji u skladu sa Zakonom o upravnom postupku FBiH i primjenom principa rješavanja tzv. „prethodnog pitanja“. Komisija provodi istragu na lokaciji i identifikuje prave vlasnike za naknadu. Pogođene strane mogu uložiti žalbu na rješenja Federalnoj upravi za geodetske i imovinsko-pravne poslove. Nakon što se utvrdi vlasništvo nad pogođenim zemljišnim parcelama, postupak eksproprijacije će se nastaviti redovno, a ovaj POIP će se u skladu s tim ažurirati. Ukoliko vlasnika predmetne parcele nije moguće utvrditi zbog nepoznatog prebivališta, ukoliko je situacija hitna, organ koji vodi postupak će toj stranci imenovati privremenog zastupnika, a postupak eksproprijacije se mora nastaviti. Ukoliko se ova lica pojave u roku od 10 godina, mogu zahtijevati naknadu, u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima, koji propisuje opći rok zastare od 10 godina za sva potraživanja utvrđena rješenjem nadležnog organa.

Odlagalište materijala	iskopnog	46	12	58
-------------------------------	-----------------	----	----	----

Privremeno zauzimanje zemljišta. U cilju izgradnje pristupnih puteva i postavljanja osoblja, opreme i materijala, predviđa se da će biti potrebno privremeno zauzeti određeni broj privatnih i državnih parcela. U slučaju zemljišta u državnom vlasništvu, pravo korištenja ovih parcela od strane Preduzeća će se regulisati sporazumom sa Općinom ili Vladom FBiH. Zemljište u privatnom vlasništvu će se tretirati posebno, ugovorima o zakupu ili drugim načinima prijenosa vlasništva ili prava korištenja u skladu sa Zakonom o imovinskim pravima FBiH, a odgovarajuća naknada će biti isplaćena u skladu sa Matricom prava

Važno je istaći da će biti izrađene studije za utvrđivanje društvenih i okolišnih utjecaja za zemljišne parcele u blizini planiranog projektnog područja. Ove zemljišne parcele se ne nalaze u zoni eksproprijacije, već u njenoj neposrednoj blizini. Ovo će biti sprovedeno prema zahtjevu za eksproprijaciju koji podnose vlasnici zemljišnih parcela na kojima se nalaze stambeni objekti.

6.2. Pogođena imovina, osobe pogođene projektom, i prava na naknade

Uviđaji na licu mjesta na području općina Usora i Doboj Jug, kao i preostalih katastarskih općina na području općine Tešanj, počeli su nakon podnošenja izmijenjenih eksproprijacijskih elaborata. Drugo terensko istraživanje, koje je uključivalo dva člana Odjela za studijsku dokumentaciju, društvenu i okolišnu politiku Preduzeća, počelo je u oktobru i nastavljeno u novembru 2020. godine i uključivalo je dvije komponente:

- početni popis pogođenih nekretnina u otisku Projekta;
- društveno-ekonomska anketa, za određivanje pogođene populacije iz društvene i ekonomske perspektive, s fokusom na sredstva za život.

Cenzus i inventar društveno-ekonomskog anketiranja

Popis pogođenih zemljišnih parcela/imovine i osoba pod utjecajem Projekta izvršen je s ciljem prikupljanja i analize podataka i informacija koje su potrebne radi identifikacije svih kategorija utjecaja, osoba čije će se zemljište oduzeti (vlasnici/korisnici zemljišnih parcela) i očekivanih gubitaka na projektnom području. Popis je izrađen na osnovu:

- lokacija i katastarske općine,
- broja zemljišne parcele,
- vrste zemljišne parcele,
- identifikovane vrste utjecaja,
- imena osoba koje su pod utjecajem Projekta,
- ukupne površine zemljišne parcele (m²) i procenta pogođenosti zemljišne parcele eksproprijacijom,
- objekata (stambeni/poslovni),
- ostale imovina na zemljištu (prirodni objekti ili pomoćni objekti),
- informacije o ekonomskom/fizičkom raseljavanju.

Skraćena verzija baze podataka koja sadrži podatke koji nisu povjerljivi data je u Prilogu A ovog Plana (kompletna baza podataka je u obliku zasebnih Excel dokumenata). Povjerljive informacije o pojedinim licima i imovini, JPAC, općine Tešanj, Usora i Doboj Jug i/ili EBRD neće javno objavljivati.

Društveno-ekonomsko anketiranje

Četverodnevno društveno-ekonomsko anketiranje za domaćinstva sproveda su u decembru 2020. godine dva člana Odjela za studijsku dokumentaciju, društvenu i okolišnu politiku JPAC-a na osnovu anketnih upitnika koje su pripremili stručnjaci za otkup zemljišta.

Anketa je sprovedena kako bi se prikupila mišljenja OPP u vezi sa utjecajima Projekta i isplatama naknada, kao i da bi se dobili konkretni podaci o trenutnim sredstvima za život i životnim uslovima OPP, uključujući identifikaciju ranjivih kategorija. Vlasnici zemljišta koji žive u inostranstvu nisu mogli biti intervjuisani tokom terenskih posjeta, te su anketirani putem telefona. Zbog korona virusa neki vlasnici zemljišta nisu mogli putovati ili su izbjegavali okupljanja i kontakte, što je usporavalo prikupljanje podataka.

Stanovnici projektnog područja su dva dana unaprijed obaviješteni o anketiranju preko članova Jedinice za implementaciju projekta ("JIP") zaduženih za eksproprijaciju, kao i preko predstavnika lokalnih zajednica pogođenih eksproprijacijom.

Tokom posjete identificiranim nekretninama, obavljani su intervjui sa pogođenim vlasnicima/korisnicima koji žive na pogođenim zemljišnim parcelama ili su bili prisutni u vrijeme anketiranja. Zemljišne parcele bez objekata ili bez prisustva anketari su evidentirali u bazi podataka popisa.

Za potrebe društveno-ekonomskog anketiranja korištena su tri tipa upitnika (Prilog B), i to:

- Upitnik za vlasnike zemljišta (tj. vlasnike/korisnike zemljišnih parcela bez stambenih objekata)
- Upitnik za domaćinstva (tj. osobe koje žive u ili koriste stambene objekte na koje projekat utiče)
- Upitnik za biznise (tj. biznisi koji se nalaze na zemljištu na koje projekat utiče)

Osim toga, sve zemljišne parcele bez prisustva vlasnika ili korisnika anketari su evidentirali u bazi podataka popisa sa sljedećim podacima: (i) lokacija, (ii) broj katastarske parcele; (iii) pogođena cijela parcela (da/ne); (iv) fizički objekti; (v) prirodni objekti/usjevi; (vi) informacije dobijene od susjeda, ako ih ima.

Društveno-ekonomsko anketiranje uključivalo je prikupljanje informacija od glava domaćinstava o sljedećim temama:

- etnička pripadnost,
- stepen obrazovanja,
- datum i okolnosti naseljavanja domaćinstva u pogođenom području (posebno u vezi sa potencijalnim raseljavanjem tokom neprijateljstava),
- podaci o novčanim prihodima, kao i o glavnim izvorima iz kojih se domaćinstvo izdržava,
- rangiranje glavnih izvora troškova domaćinstva,
- podaci o obimu u kojem domaćinstvo proizvodi vlastitu hranu,
- informacije o potencijalnim teškoćama kojima je domaćinstvo izloženo (period, razlozi),
- informacije o preferencijama naknade (zemljište za naknadu za zemljište za razliku od novčane naknade),
- poželjna lokacija za preseljenje, i
- faktorima ranjivosti kao što su: fizički invaliditet, mentalni invaliditet, hronična bolest koja zahtijeva redovnu medicinsku njegu ili hospitalizaciju, status zaposlenja (nezaposlen/a ili bez redovnih prihoda), starija populacija i sl.

Napomena: Popis i anketiranje sprovedeni 2020. godine zasnovani su na inicijalnom Glavnom projektu i elaboratu eksproprijacije koja je važila u to vrijeme. Dakle, podaci u nastavku ne uključuju dodatne zemljišne parcele i imovinu identifikovane kasnije tokom izmjena Glavnog projekta i elaborata eksproprijacije (u julu 2021.).

Intervjuisane su ukupno 52 osobe, koji ukupno posjeduju 116 privatnih zemljišnih parcela (neki posjeduju više od jedne zemljišne parcele).

6.3. Rezultati cenzusa i društveno-ekonomskog anketiranja

Sažetak

Na pogođenom području nalazi se ukupno 908 zemljišnih parcela, dio u državnom vlasništvu (130 zemljišnih parcela), a dio u privatnom vlasništvu (767 zemljišnih parcela). Kao što je već navedeno, postoji 11 zemljišnih parcela na kojima nije bilo moguće identifikovati privatno ili državno vlasništvo zbog nedostajućih podataka u izmjenama izvještaja o eksproprijaciji. Zemljišne parcele su podijeljene na ukupno 494 predmeta, od čega 466 predmeta u privatnom vlasništvu i 28 predmeta državne svojine koji se nalaze na području općina Tešanj, Usora i Doboj Jug.

Tabela 4: Broj pogođenih zemljišnih parcela

Općina	Katastarska općina (K.O.)	Ukupan broj zemljišnih parcela	Ukupan broj predmeta	Zemljišne parcele u državnom vlasništvu	Državni predmeti	Zemljište u privatnom vlasništvu	Privatni predmeti
Tešanj	Kraševo	187	107	16	3	169	104
	Lepenica	133	69	7	2	124	67
	Medakovo	60	38	8	2	45	36
	Novo Selo	61	43	11	3	50	40
	Tešanjka	53	28	5	2	48	26
Usora	Alibegovci	44	21	5	3	39	18
	Makljenovac	181	75	33	4	148	71
	Tešanjka	9	5	4	2	5	3
	Ularice	27	10	17	3	10	7
Doboj Jug	Matuzići	153	98	24	4	129	94
Ukupno	10 K.O.	908	494	130	28	767	466

U vrijeme anketiranja, tri vlasnika kuća su živjela u inostranstvu, dok je jedan živio u kući koja se nalazi u blizini one koja je eksproprijirana. Od 30 stambenih zgrada, njih 20 je anketirano, dok su ostale fotografisane. U ovim kućama identifikovano je 80 OPP. Pored toga, u blizini linije eksproprijacije nalazi se 7 stambenih objekata za koje će se naknadno u postupku eksproprijacije utvrditi da li su podobni za eksproprijaciju i preseljenje. Vlasnici će moći podnijeti zahtjev za eksproprijaciju iz čl. 11. Zakona o eksproprijaciji, a o njihovom zahtjevu za eksproprijaciju će svoj zaključak dati i građevinski stručnjaci, kao i Komisija nadležne općine. Sve OPP koji podnesu prijedlog za eksproprijaciju iz čl. 11, a za koje nadležni organi utvrde da ispunjavaju uslove za eksproprijaciju preostalog dijela predmetne imovine, biti će naknadno ispitani kako bi se utvrdilo postojanje ranjivih grupa ili drugih faktora rizika.

Tabela 5: Kratak sažetak pogođene imovine

Objekti	U projektnom području ima ukupno 30 pogođenih stambenih objekata (kuće) koje će trebati premjestiti. Njih četiri (4) su u Općini Usora, dvadeset tri (23) u Općini Tešanj i tri (3) u Općini Doboj Jug. Podijeljeni su u 30 predmeta o privatnom vlasništvu.
---------	--

	Napomena: Sedam objekata se nalazi u sigurnosnoj zoni ²⁹ .
<i>Vlasništvo</i>	Dionica Putnikovo brdo - Medakovo uglavnom prolazi kroz zemljište u privatnom vlasništvu (60%), dok državno zemljište pokriva ostatak (40%). U Općini Tešanj zemljište u državnom vlasništvu pokriva 18%, u Općini Usora državno zemljište pokriva 57,76%, a u Općini Doboj Jug 58,79% zahvaćene površine. Na ovoj dionici državno zemljište je klasifikovano po vrsti (uglavnom na rijeke, javno, pristupno, nekategorisano, neplodno), dok je privatno zemljište razrađeno u narednim poglavljima. Pored toga, prema klasifikaciji državnog zemljišta, postoje šume kao i poljoprivredno zemljište.
<i>Poljoprivreda</i>	Pogođeno područje je tradicionalno poljoprivredno, a većina zemljišnih parcela je identifikovana kao poljoprivredno zemljište, a neki od intervjuisanih ljudi proizvode hranu za sopstvene potrebe. Tokom anketiranja nisu pronađeni značajniji višegodišnji zasadi. Identifikovan je samo mali broj višegodišnjih zasada pored kuća koje se eksproprijšu. U svim katastarskim općinama postoje veće poljoprivredne površine za sjetvu. Međutim, niko od ispitanika nije naveo da im je poljoprivredna proizvodnja glavni izvor prihoda. Usjev se koristi za sopstvene potrebe ili kao sekundarni izvor prihoda. Kao što je navedeno, najveći dio zahvaćenog zemljišta za eksproprijaciju je poljoprivredno zemljište (poljoprivredno zemljište, livada i pašnjak), međutim postoji i šumsko zemljište koje je u cijelosti u privatnom vlasništvu, posebno u K.O. Lepenica, zatim K.O. Makljenovac i K.O. Alibegovci. Ostalo zemljište predstavlja riječne, javne puteve, nekategorisane puteve, pomoćne i stambene zgrade, dvorišta i dr.
<i>Vrsta zemljišta</i>	Od 464.687 m ² eksproprijisanog "Ostalog zemljišta", rijeke Tešanjka i Usora predstavljaju 338.853 m ² . Kako ova dionica autoputa prolazi kroz tri općine, tabela u nastavku će također prikazati vrstu zemljišta zahvaćenog eksproprijacijom raspoređenog po općinama.

Tabela 6: Vrsta zemljišta zahvaćenog eksproprijacijom po općinama

Općina	Poljoprivredno zemljište	Šuma	Ostalo
Tešanj	411 989	53 423	128 479
Usora	304 730	50 055	218 887
Doboj Jug	68 803	1 422	112 758
Ukupno	773 008 m²	86 538 m²	464 687 m²

Društveno-ekonomski profil projektom pogođenog stanovništva

Sažetak društveno-ekonomskog profila pogođene populacije dan je u tabeli ispod.

<i>Etnička pripadnost pogođena eksproprijacijom</i>	S obzirom da je pitanje o nacionalnoj i/ili etničkoj pripadnosti osjetljivo društveno-političko pitanje, ispitanici su dobili priliku da odgovore na pitanje u otvorenom formatu. 67,41% ispitanika se izjasnilo kao Bošnjaci. U tabeli ispod je detaljna etnička struktura.
<i>Sastav i demografija vlasnika zemljišta</i>	63,37% vlasnika zemljišnih parcela su muškarci, a 36,63% su žene. Anketari nisu naišli na zajedničko vlasništvo nad zemljištem između supružnika i među ovom kategorijom se rijetko viđa.
<i>Prihod domaćinstva</i>	21,00% domaćinstava je prijavilo mjesečne prihode veće od 2000 BAM, 15% domaćinstava je prijavilo mjesečne prihode u rasponu od 1500 do 2000 BAM, 18% domaćinstava od 1000 do 1500 BAM, 33% domaćinstava od 500 - 1000 BAM i 21% domaćinstava imaju manje od 500 BAM.
<i>Primarni izvor prihoda</i>	Većina anketiranih navela je plate kao primarni izvor prihoda. Za 38% domaćinstava plate su primarni izvor prihoda, a 21% njih kao sekundarni izvor uz plate navodi sopstvenu poljoprivrednu proizvodnju. Za 33% domaćinstava penzije su primarni izvor prihoda. 3%

²⁹ Nakon završetka Projekta, postojeće stambene strukture biti će smještene u tzv. sigurnosnoj zaštitnoj zoni duž ceste (zone zaštitne ceste), gdje se primjenjuje poseban građevinski režim uspostavljen s ciljem njene zaštite i zaštite prometne sigurnosti od štetnih utjecaja u području uz cestu (član 58. Zakona o cestama FBiH). To znači, između ostalog, da tokom postupka izdavanja građevinskih dozvola ili urbanističkih odobrenja za izgradnju objekata i instalacija unutar sigurnosne zaštitne zone ceste, nadležno tijelo za prostorno planiranje mora kontaktirati i zatražiti prethodnu saglasnost ili odobrenje od upravitelja ceste (u ovom slučaju JPAC ili JP Ceste FBiH).

	anketiranih je navelo sopstveni privatni biznis kao izvor prihoda, a drugi izvori od 5% su uglavnom ljudi sa nekom vrstom državne pomoći.
<i>Zadovoljstvo ekonomskom situacijom</i>	31% ispitanika je izjavilo da je zadovoljno ekonomskom situacijom; 49% ispitanika je izjavilo da nije ni zadovoljno ni nezadovoljno ekonomskom situacijom, 7% ispitanika je izjavilo da je nezadovoljno ekonomskom situacijom, a manjina (13%) je izjavila da je veoma nezadovoljna ekonomskom situacijom.
<i>Ranjivost</i>	Identifikovano je 21 domaćinstvo koje odgovara 21 predmetu/slučaju sa jednom ili više vrsta ranjivosti. Ispitanici su imali mogućnost da navedu ranjivost za bilo kog sadašnjeg člana domaćinstva. Najčešći tip ugroženosti su starije osobe (17 članova domaćinstva), zatim invaliditet u 4 domaćinstva. Fizički invaliditet je prijavljen u jednom domaćinstvu. Nezaposlenost je rasprostranjena u anketiranom području, posebno među mladima. Detalji o ranjivim osobama kao mjerama ublažavanja su u poglavlju 8 Pomoć ranjivim osobama.
<i>Izbor naknade</i>	Svi ispitanici su izjavili da preferiraju novčanu naknadu.

Kako ova dionica autoputa prolazi kroz tri općine, tabela ispod također pokazuje etničku pripadnost vlasnika zemljišta raspoređenih po općinama. U Općinama Tešanj i Doboj Jug većina ljudi se izjasnila kao Bošnjaci, dok se u Općini Usora najviše ljudi izjasnilo kao Hrvati.

Tabela 7: Etnička struktura vlasnika imovine po općinama

Općina	Hrvati (%)	Srbi (%)	Bošnjaci (%)	Ostali (%)
Tešanj	10.04	1.54	88.42	0
Usora	97.96	0	2.4	0
Doboj Jug	21.59	0	78.41	0

Rezultati društveno-ekonomskog anketiranja za domaćinstva koja će biti preseljena

Ukupan broj domaćinstava koja će se fizički preseliti je 30 od kojih se 24 nalaze u zoni eksproprijacije prema Elaboratu eksproprijacije, a 6 je zatražilo preseljenje u skladu sa članom 11³⁰ Zakona o eksproprijaciji. Od ovih 30 kuća, 20 je ispitano, za koje je identifikovano 80 OPP. Ispod su pogođene kuće raspoređene po općinama i katastarskim općinama:

- 4 kuće u Općini Usora (K.O. Alibegovci 1 kuća i 3 kuće u K.O. Makljenovac) je zahvaćeno eksproprijacijom, te će biti fizički preseljeno,
- 23 kuće na području Općine Tešanj (K.O. Kraševo 4 kuće, K.O. Tešanjka 10 kuća, K.O. Lepenica 4 kuće i K.O. Novo Selo 5 kuća) je zahvaćeno eksproprijacijom, te će biti fizički preseljeno,
- 3 kuće u Općini Doboj Jug (K.O. Matuzići) su zahvaćene eksproprijacijom, te će biti fizički preseljeno.

Sva domaćinstva se nalaze na sopstvenim parcelama. Nisu identifikovane neformalno naseljene kuće.

Sažetak rezultata ankete dat je u Tabela 8 ispod.

Tabela 8: Sažetak rezultata socio-ekonomske ankete

<i>Članovi domaćinstva</i>	Ukupan broj članova domaćinstva koji žive u 20 anketiranih domaćinstava = 80 Odnos muškaraca i žena = 43:37 Odnos domaćinstava čiji je nosilac muškarac i žena = 18:2 Najmanje domaćinstvo = 1 član Najveće domaćinstvo = 7 članova Najstariji član domaćinstva = 83 godine (muškarac) Najmlađi = 2 godine (muško)
----------------------------	---

³⁰ Fizičko preseljenje se obično pokreće kada projekat ima direktni utjecaj na imovinu. U slučaju da je zahvaćen samo dio zemljišne parcele, vlasnik ima pravo da podnese zahtjev za eksproprijaciju cijele zemljišne parcele prema članu 11. Zakona o eksproprijaciji.

<i>Etnička pripadnost</i>	Bošnjaci = 55 ispitanika Hrvati = 25 ispitanika <i>S obzirom da je pitanje o nacionalnoj i/ili etničkoj pripadnosti osjetljivo društveno-političko pitanje, ispitanici su dobili priliku da odgovore na pitanje u otvorenom formatu.</i>										
<i>Prihodi domaćinstva i sredstva za život</i>	< 500 BAM mjesečnog prihoda = 5 domaćinstava 500 do 1000 BAM = 2 domaćinstava 1000 do 1500 BAM = 5 domaćinstava 1500 do 2000 BAM = 5 domaćinstava >2000 BAM = 3 domaćinstava Penzije kao glavni prihod = 5 domaćinstava Plata kao glavni izvor prihoda = 12 domaćinstava Poljoprivredna proizvodnja kao primarni izvor prihoda = 1 domaćinstvo Poljoprivredna proizvodnja kao sekundarni izvor prihoda = 1 domaćinstvo Privatni biznis kao sekundarni izvor prihoda = 1 domaćinstvo Državna pomoć = 1 domaćinstvo 6 domaćinstava je zadovoljno nivoom prihoda, 9 domaćinstava je izjavilo da nije ni zadovoljno ni nezadovoljno ekonomskom situacijom, 1 domaćinstvo nije zadovoljno, dok je 4 domaćinstva izjavilo da je veoma nezadovoljno ekonomskom situacijom.										
<i>Zakonitost zemljišta</i>	20 domaćinstava su formalni vlasnici zemljišta										
<i>Stambeni objekti i pomoćni objekti</i>	20 kuća sa građevinskim objektima od toga 14 kuća sa štalom (u Alibegovcima, Makljenovcu, Tešanjci i Lepenici) i 6 kuća sa garažom (u Alibegovcima, Makljenovcu, Tešanjci i Lepenici)										
<i>Poljoprivredna proizvodnja</i>	15 domaćinstava posjeduje voćnjake (kruške, smokve, maline, orasi, jabuke, šljive, trešnje) i nijedno od njih ne koristi usjeve u komercijalne svrhe. Iako se ne oslanjaju isključivo na poljoprivredu kao izvor prihoda, neki je koriste kao sekundarni izvor prihoda, kako je navedeno u anketi.										
<i>Obrazovni nivo članova domaćinstva</i>	Od ukupno 80 članova domaćinstva: - 8 ima univerzitetsku diplomu - 33 imaju srednjoškolsko obrazovanje - 13 ima osnovnu školu - 2 učenika - 23 djece - 1 osoba bez ikakvog obrazovanja zbog fizičkog invaliditeta										
<i>Zaposleni status ispitanika</i>	Zaposlen = 32 ispitanika Penzioner = 9 ispitanika Nezaposleni = 14 ispitanika										
<i>Ranjivost</i>	10% je prijavilo neku vrstu ranjivosti, kao što su hronične bolesti i fizički invaliditet, a još 9 su starije osobe. U jednoj kući zatečeno su 2 visoko ugrožene osobe kojima je potrebna posebna pažnja tokom procesa eksproprijacije i preseljenja. Tom domaćinstvu biće posvećena posebna pažnja										
<i>Opaženi gubici i preferencije za kompenzaciju</i>	Ispitanici su zamoljeni da navedu svaku potencijalnu vrstu gubitka uzrokovanog Projektom. Tip gubitaka može biti različit, odnosno na različitim nivoima. Uočeni gubici i učestalost odgovora su kako slijedi: <table border="1"> <thead> <tr> <th>Vrsta gubitka</th><th>Frekvencije odgovora</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Gubitak žetve</td><td>4</td></tr> <tr> <td>Gubitak društvenih veza</td><td>9</td></tr> <tr> <td>Gubitak nekretnine</td><td>21</td></tr> <tr> <td>Nema problema</td><td></td></tr> </tbody> </table> Svi ispitanici su izjavili da bi više voljeli novčanu nadoknadu.	Vrsta gubitka	Frekvencije odgovora	Gubitak žetve	4	Gubitak društvenih veza	9	Gubitak nekretnine	21	Nema problema	
Vrsta gubitka	Frekvencije odgovora										
Gubitak žetve	4										
Gubitak društvenih veza	9										
Gubitak nekretnine	21										
Nema problema											

Rezultati socio-ekonomskog anketiranja za pogođene biznise

Na području Projekta identifikovana je 31 zemljišna parcela raspoređena u 22 predmeta u vlasništvu pravnih lica, međutim, veliki dio njih ne posluje aktivno ni na zahvaćenim parcelama niti u blizini pogođenog zemljišta. Osim eksproprijacije za izgradnju autoputa, pojedini privredni subjekti su zahvaćeni eksproprijacijom na zahtjev mjesnih zajednica i općina zbog regulacije rijeka Usore i Tešanjke, kao i izmještanja magistralnog puta M4 i drugih

lokalnih putevi. Ova analiza se odnosi na aktivna preduzeća koja trebaju preseljenje ili su pogođena blizinom zone eksproprijacije.

Ukupno 11 biznisa će biti pogođeno otkupom zemljišta, od kojih će 3 morati biti potpuno izmještena, a dva samo djelimično. Od 11 biznisa, 10 je ispitano.

Ključni utjecaji na ove biznise prikazani su u tabeli ispod.

Tabela 9: Utjecaji na biznise

Br.	Tip poslovanja	Lokacija	Zahvaćeni eksproprijacijom (potpuno ili djelomično)	Preseljenje	Broj pogođenih zemljišnih parcela	Anketirano
1.	Prodaja građevinskog materijala, sanitarije i vodovoda	Novo Selo	da (djelimično)	Ne	1	Da
2.	Usluge transporta i trgovine	Kraševo	da (djelimično)	Ne	5	Da
3.	Tehnički pregledi vozila, prodaja rezervnih dijelova i ostalo	Matuzići	da (djelimično)	Ne	1	Da
4.	Prodaja panela	Kraševo	da (djelimično)	Da	1	Da
5.	Izgradnja i održavanje puteva	Matuzići	da (djelimično)	Ne	2	Da
6.	Remont i servis kompresora	Matuzići	da (u potpunosti)	Da	1	Da
7.	Proizvodnja šećera i kafe, trgovina	Kraševo	da (djelimično)	Da	3	Da
8.	Trgovina i reciklaža sekundarnih sirovina ³¹	Kraševo	da (djelimično)	Ne	2	Ne
9.	Proizvodnja i prodaja ALU&PVC prozora i vrata	Kraševo	da (djelimično)	Ne	2	Da
10	Auto shop i servis ³²	Kraševo	da (u potpunosti)	Da	3	Da

³¹ Jedini posao koji nije ispitano. Na njega utiče eksproprijacija potrebna za regulaciju rijeke Usore. Poslovanje je samo djelimično pogođeno eksproprijacijom zemljišnih parcela bez objekata, poslovanje nije ugroženo i nema potrebe za preseljenjem.

³² Biznis se bavi nekoliko različitih poslovnih aktivnosti, a Projekat je zahvatio salon i servis automobila. Taj posao će morati biti u potpunosti izmješten.

Br.	Tip poslovanja	Lokacija	Zahvaćeni ekspropriacijom (potpuno ili djelomično)	Preseljenje	Broj pogođenih zemljišnih parcela	Anketirano
11	Veleprodaja građevinskog materijala	Kraševo	da (u potpunosti)	Da	4	Da

Što se tiče privrednih subjekata, jedan biznis je akcionarsko društvo, a ostali su društva sa ograničenom odgovornošću. Svi ispitanici su muškarci, neki od njih su vlasnici preduzeća, a neki zaposleni u pogođenom biznisu. Svi vlasnici preduzeća su također muškarci. Prosječan broj zaposlenih u ovim privrednim subjektima je 40 i kreće se od 1 do 160. Prema odgovorima na anketu, svi pogođeni biznisi su legalno registrovani. Od 5 privrednih subjekata kojima je potrebno preseljenje, 4 se nalaze uz magistralni put M4, a kao najveći problem se navodi gubitak lokacije za rad i pronalaženje odgovarajuće zamjene.

6.4. Karakteristike pogođene imovine

Stambeni i pomoćni objekti

Kao što je već navedeno, ukupan broj stambenih objekata je 30. Pored toga, skoro sve kuće imaju građevinske i pomoćne objekte, uključujući 14 garaža i 6 štala. Fotografije pogođenih kuća date su u Prilogu F.

Četiri kuće su trenutno nenaseljene, vlasnici od njih 3 žive u inostranstvu, a vlasnik jedne kuće živi u kući nedaleko od one koja se ekspropriše. Sva domaćinstva se nalaze na vlastitim parcelama. Nisu identifikovane neformalno naseljene kuće. Stambeni objekti su različitih veličina i kvaliteta i uglavnom su u vrlo dobrom stanju. Gotovo sve kuće imaju pomoćne objekte i građevinske objekte (štala i garaže) koje je potrebno ekspropriisati. U svim pogođenim stambenim zgradama živi lokalno stanovništvo.

Zona eksproprijacije obuhvata i dvije kućice/kolibe na području općine Usora, K.O. Makljenovac, koje su u potpuno zapuštenom stanju, ruševne ili neupotrebljive.

Fotografije kućica/koliba su u nastavku.

Slika 4: Kućice/kolibe u općini Usora, K.O. Makljenovac

Poslovni objekti

U zoni eksproprijacije nalaze se zemljišne parcele u vlasništvu privatnih pravnih lica (uglavnom se koriste kao magacinski prostor za trgovinu na veliko) ali bez većeg broja poslovnih objekata. Većina pogođenih privrednih subjekata nalazi se uz magistralni put M4 koji predstavlja centar poslovanja na ovom području. Uz rijeku Tešanjku u Novom Selu identifikovan je jedan zahvaćeni biznis, kao i tri biznisa duž rijeke Usore (ovi biznisi predstavljaju eksproprijaciju za izmještanje magistralnog puta M4 i regulaciju rijeke Usore).

Pored poslovnih objekata, identifikovani su neaktivni biznisi i napušteni objekti. Fotografije nekih poslovnih struktura i pogođenih poslovnih aktivnosti mogu se vidjeti u nastavku.

Na osnovu podataka dobijenih iz Projektne dokumentacije, identifikovane su sljedeće strukture:

- Poslovna zgrada
- Poslovni objekat
- Sportski centar
- Kamenolom

Pored toga, nekomercijalni napušteni javni objekti, kao i dvije uništene kućice klasifikovane su kao objekti na pogođenim parcelama.

Slika 5: Fotografije pogođenih poslovnih struktura

Zemljišne parcele

Ukupno 811 zemljišnih parcela je zahvaćeno na ovom području Općina Tešanj, Usora i Doboj Jug, od kojih je 117 zemljišnih parcela u državnoj svojini te 694 zemljišne parcele koje su u privatnom vlasništvu. Od toga, ukupno 116 parcela uključeno je u društveno-ekonomsko anketiranje.

Općina Tešanj. Prosječna veličina privatnih zemljišnih parcela na području Općine Tešanj je 1230 m², a prosječna veličina javnih zemljišnih parcela je 2730 m². Prvi podaci pokazuju da je 73% privatnih zemljišnih parcela proglašeno potpuno vlasničkim, dok je preostalih 27% u suvlasništvu. Prosječan broj suvlasnika je od 2 do 3.

Općina Usora. Prosječna veličina privatnih zemljišnih parcela u Općini Usora je 1337 m², a prosječna veličina javnih zemljišnih parcela je 5454 m². Prvi podaci pokazuju da je 73% privatnih zemljišnih parcela proglašeno potpuno vlasničkim, dok je ostalih 27% u suvlasništvu. Prosječan broj suvlasnika bio je veći od 3.

Općina Doboj Jug. Prosječna veličina privatnih zemljišnih parcela na području Općine Doboj Jug je 595 m², a prosječna veličina javnih zemljišnih parcela je 5409 m². Prvi podaci pokazuju da je 74% privatnih zemljišnih parcela proglašeno potpuno vlasničkim, dok je ostalih 26% u suvlasništvu. Prosječan broj suvlasnika je bio oko 2 (od 2 do 3).

Tabela 10: Pregled utjecaja projekta na privatnu imovinu za općine Tešanj, Usora i Doboj Jug

Utjecaj	Lokacija	Broj privatnih zemljišnih parcela	Od kojeg: zemljišne parcele sa stambenim objektima	Od kojeg: Vrsta zemljišne parcele
TEŠANJ				
Pogođen kompletnim otkupom zemljišta u Tešnju	Katastarska općina Kraševo	169	4 stambene zgrade	2 šumske parcele 9 pašnjaka 110 poljoprivrednog zemljišta 3 livade 21 ostalo
	Katastarska općina Lepenica	124	4 stambene zgrade	37 šumskih parcela 10 pašnjaka 51 poljoprivredno zemljište 7 livada 11 ostalo

Utjecaj	Lokacija	Broj privatnih zemljišnih parcela	Od kojeg: zemljišne parcele sa stambenim objektima	Od kojeg: Vrsta zemljišne parcele
	Katastarska općina Medakovo	45	0 stambenih zgrada 0 pomoćnih struktura	5 šumskih parcela 35 poljoprivredno zemljište 2 livade 1 ostalo
	Katastarska općina Novo Selo	50	5 stambenih zgrada	1 parcela pašnjaka 37 poljoprivredno zemljište 10 ostalo
	Katastarska općina Tešanjka	48	10 stambenih zgrada	4 šumske parcele 26 poljoprivredno zemljište 14 ostalo
UKUPNO	Općina Tešanj	436	23 stambene zgrade	291 poljoprivredne parcele 48 šumskih parcela 57 ostalo ³³
USORA				
Pogođen kompletnim otkupom zemljišta u Usori	Katastarska općina Alibegovci	39	1 stambena zgrada	7 šumskih parcela 19 poljoprivredno zemljište 3 Ostalo
	Katastarska općina Makljenovac	148	3 stambene zgrade	17 šumskih parcela 19 pašnjaka 65 poljoprivrednog zemljišta 8 voćnjak 20 ostalo
	Katastarska općina Tešanjka	5	0 stambenih zgrada 0 pomoćnih struktura	5 pašnjaka
	Katastarska općina Ularice	10	0 stambenih zgrada 0 pomoćnih struktura	1 šumska parcela 2 pašnjaka 5 poljoprivrednog zemljišta 2 ostalo
UKUPNO	Općina Usora	202	4 stambene zgrade	123 poljoprivredne parcele 25 šumskog zemljišta 25 ostalo
DOBOJ JUG				
Pogođen kompletnim otkupom zemljišta u Doboj Jugu	Katastarska općina Matuzići	129	3 stambene zgrade	2 šumske parcele 95 poljoprivrednog zemljišta 8 pašnjaka 20 ostalo
UKUPNO	Općina Doboj Jug	129	3 stambene zgrade	103 poljoprivredne parcele 2 šumske parcele 20 ostalo

³³ Ostalo zemljište općenito predstavlja javne puteve, nekategorisane puteve, pomoćne i stambene zgrade, dvorište, željeznicu, rijeku itd. U ovom slučaju se radi o 23 zemljišne parcele sa stambenim objektima 7 zemljišnih parcela sa pomoćnim objektima, 2 dvorišta i 4 privatna pristupna puta

6.5. Odlagališta iskopanog materijala i dodatno društveno-ekonomsko anketiranje

Sažetak

Projekat zahtijeva privremenu eksproprijaciju (koja će biti na snazi u periodu od 5 godina) 58 zemljišnih parcela koje će se koristiti kao odlagališta za iskopni materijal. Zemljišne parcele se nalaze na području Općine Tešanj, u katastarskim općinama Bobare, Jelah, Piljužići i Rosulje.

Ukupno će biti potrebno 58 zemljišnih parcela (45 u privatnom vlasništvu i 13 u državnom vlasništvu) za pet planiranih lokacija za odlaganje iskopnog materijala (lokacije prikazane na Slika 3).

Na ovom području nije bilo identifikovanih objekata jer je većina područja poljoprivredno zemljište. Tabela ispod prikazuje površinu pogođenog zemljišta.

Tabela 11: Površina zahvaćenih zemljišnih parcela

Vrsta vlasništva	Bobare	Jelah	Piljužići	Rosulje	Ukupno
Privatno	69185 m ²	74057 m ²	8876 m ²	/	152118 m ²
Državno	47714 m ²	121673 m ²	62502 m ²	25656 m ²	257545 m ²

Kompanija IPISA Institut d.o.o. Sarajevo naknadno je u julu 2021. godine izradila Glavni projekat za odlagališta iskopnog materijala.

Društveno-ekonomsko anketiranje

Društveno-ekonomsko anketiranje sprovedeno je 5. i 6. decembra 2022. godine. Za potrebe anketiranja **korištene su dvije vrste upitnika** i to:

- I. Upitnik za vlasnike zemljišta i korisnike (fizička lica) koji su primili naknadu,
- II. Upitnik za vlasnike zemljišta i korisnike (privrede) koji su primili naknadu.

Prije početka anketiranja, svaki ispitanik je upućen u obavezu potpisivanja Izjave o pristanku za obradu i korištenje ličnih podataka.³⁴, koji su trebali biti prikupljeni putem upitnika. Također, svaki ispitanik je upoznat sa svojim pravima u vezi sa navedenim, kao i sa činjenicom da je izjava potpisana na dobrovoljnoj osnovi i da se može povući u bilo kom trenutku.

Upitnici i Izjava o saglasnosti za obradu i korištenje ličnih podataka koji se koriste za istraživanje su dati u Prilogu B (upitnici br. 4 i 5) i Prilogu C ovog Plana.

³⁴Lični podaci prikupljeni putem upitnika su: ime i prezime, godina rođenja, pol, adresa stanovanja, e-mail adresa, kontakt telefon/mobitel, nacionalnost, stepen obrazovanja, zdravstveno stanje, vrsta i broj identifikacionog dokumenta. Prema Zakonu o zaštiti ličnih podataka (“Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, br. 49/06, 76/11 i 89/11), posebne kategorije ličnih podataka obuhvataju sve lične podatke koji, između ostalog, otkrivaju etničko porijeklo i zdravstveno stanje. U skladu sa navedenim, istim zakonom je propisana obaveza da pristanak za obradu takvih ličnih podataka mora biti dan u pisanoj formi i potpisan od strane nosioca podataka.

Anketari su uložili maksimalne napore da intervjuišu sve OPP tokom terenske posjete. Od ukupno 27 vlasnika/korisnika:

- Anketirano je 8 (29,6%) OPP.
- 2 OPP su odbile da učešće u anketi.
- 1 OPP nije mogla biti pronađena na adresi, te je moguće da je prebivalište bilo prazno već neko vrijeme, što su potvrdili i mještani koji su prijavili da OPP živi u drugom gradu, ali nisu mogli dati nikakve kontakt podatke.
- Ispostavilo se da su dvije OPP preminule nekoliko godina ranije, a njihovi nasljednici se nisu mogli naći na njihovim adresama. Mještani su obavijestili anketare da je jedan od nasljednika bolestan i da o njemu brine njegova supružnica, koja je također nedavno oboljela i nije mogla da učestvuje u anketi.
- Ostatak OPP nije mogao biti lociran jer mnogi od njih žive izvan zemlje.
- Pored toga, nekoliko lokacija stanovanja OPP (posebno u katastarskoj općini Bobare) nije bilo moguće identifikovati jer mještani nisu bili upoznati sa njihovim adresama ili su ih pomiješali sa drugim osobama sa sličnim prezimenima na lokalitetu.
- Jednu OPP nije uspjela identifikovati nijedna intervjuisana OPP ili drugi lokalni stanovnici i moguće je da je strani državljanin bez lokalnog prebivališta.

Treba napomenuti da nijedna od pogođenih zemljišnih parcela trenutno nije u upotrebi, a većina je nepristupačna i obrasla raznim biljem. Prilikom obilaska terena uočeno je da na pojedinim dijelovima zemljišta nedostaje zemlja, odnosno da postoje rupe, što potvrđuje da su razna lica vadila zemlju za svoje potrebe. S tim u vezi, JPAC planira zemljište zatrpati zemljom kako bi se uklonile postojeće rupe. Trenutno stanje pogođenih zemljišnih parcela može se vidjeti na slikama ispod.

Slika 6: Lokacije odlagališta iskopnog materijala u KO Jelah (Jelah 2)

Slika 7: Rijeka Usora koja se nalazi u blizini lokacije za odlaganje iskopnog materijala

Jedna od pogođenih parcela ima susjednu parcelu (koja nije predmet eksproprijacije) sa ribnjakom. Vlasnik ribnjaka je naveo da se ribnjak ne koristi aktivno, ali da bi moglo ostati nešto ribe. Predmetna lokacija se može vidjeti na Slika 8 ispod.

Slika 8: Lokacija za odlaganje iskopnog materijala u KO Jelah (Jelah 1)

Sve ispitane OPP potvrdili su da su već primili naknadu, da se radilo isključivo o novčanoj naknadi i da su istom potpuno zadovoljni. Samo je jedna od anketiranih osoba koristila dobijenu naknadu za kupovinu nove parcele u katastarskoj općini Rosulje. Gotovo sve intervjuisane OPPPP izjavili su da su u potpunosti zadovoljni informacijama koje su im date tokom procesa eksproprijacije.

Tri osobe su izjavile da im je glavni izvor prihoda zaposlenje, tri su navele penzije kao glavni izvor prihoda, a samo jedan je nezaposlen i oslanja se na naknadu za nezaposlene. Među intervjuisanim OPP i članovima njihovih domaćinstava nisu identifikovane ranjive grupe.

Među OPP je identifikovan jedan biznis, čiji je vlasnik jedini zaposleni i ima prebivalište van zemlje. Intervjuisana osoba je njegov advokat koji je izjavio da Projekat nije negativno utjecao na poslovanje. Prema dobijenim informacijama, vlasnik preduzeća očekuje da će nastaviti sa svojim planom uzgoja oraha na pogođenom zemljištu nakon što se period privremene eksproprijacije završi kako je planirano. Ovaj plan je napravljen prije eksproprijacije, a uključivao je izvoz oraha.

7 PRAVA NA NAKNADU

Prava na naknadu za različite kategorije kvalifikovanih osoba i imovine sažeta su u Tabela 12 ispod.

Tabela 12: Matrica prava

VRSTA PRAVA ILI IMOVINE POD UTJECAJEM PROJEKTA	PRAVO NA NAKNADU
DOMAĆINSTVA	
Gubitak parcele (vlasnik)	Zamjenska nekretnina sa sličnim ili istim karakteristikama ili novčana naknada za zemljišnu parcelu po punoj zamjenskoj vrijednosti za zemljišnu parcelu + U slučaju djelimičnog gubitka zemljišne parcele: Pravo na traženje potpunog otkupa dijela zemljišne parcele i pripadajuće naknade po punoj zamjenskoj vrijednosti + Pomoć za uspostavu sredstava za život (kada je primjenjivo) koju treba da identifikuje i pruži JPAC u svakom konkretnom slučaju i na osnovu socio-ekonomskog anketiranja, u saradnji sa regionalnim razvojnim agencijama (npr. pomoć u identifikovanju i pristupu drugim aktivnostima koje donose prihod/sredstva za život, pomoć u pristupu obukama, razvoju vještina, poslovnim prilikama, podrška u razvoju poljoprivrede, itd., kroz identifikovanje unapređenja koja bi mogla pomoći osobama na koje je projekat utjecao da povećaju svoje prinose i prihod na zemljištu) + Dodatna pomoć za ugrožena domaćinstva po potrebi
Gubitak stambenog objekta izgrađenog sa građevinskom dozvolom na vlastitom zemljištu ili gubitak stambenog prostora kao dijela stambenog objekta formalnog ili Gubitak stambenog objekta izgrađenog bez građevinske dozvole na vlastitom ili tuđem zemljištu	Zamjenski objekat sličnih ili istih karakteristika ili novčana naknada po punoj zamjenskoj vrijednosti + Naknada troškova preseljenje i naknada za druge troškove u vezi sa preseljenjem, koji uključuju, ali nisu ograničeni na sljedeće: naknadu za prevoz dovoljnu za pokrivanje troškova transporta; naknadu za preseljenje jednaka mjesečnom trošku najma sličnih zemljišnih parcela/objekata pomnoženu s brojem mjeseci potrebnih za obnovu i preseljenje na novu lokaciju; tranzicioni dodatak za pokrivanje potreba njihovih domaćinstava tokom tranzicionog perioda; troškove i pomoć oko komunalnih priključaka na novoj lokaciji. + Dodatna pomoć za ugrožena domaćinstva po potrebi, uključujući naknadu za iznajmljivanje koja pokriva najam za najmanje 3 mjeseca ili više ako je potreban duži period za iznajmljivanje. Naknada za iznajmljivanje obezbjeđuje se u slučaju da trenutni zamjenski smještaj nije dostupan
Gubitak stambenog objekta/stambenog prostora (zakupac)	Blagovremeno obavještanje zakupca radi poštovanja otkaznog roka (prema Zakonu o obligacionim odnosima najkraći rok je 8 dana ili kako je propisano ugovorom o zakupu) + Naknada troškova preseljenje
Gubitak pomoćnog objekta (šupa, garaža, sušara, ljetna kuhinja itd.)	Novčana naknada za gubitak zgrade/objekta po punoj zamjenskoj vrijednosti bez amortizacije i transakcijskih troškova

VRSTA PRAVA ILI IMOVINE POD UTJECAJEM PROJEKTA	PRAVO NA NAKNADU
Privremeno zauzimanje zemljišta i gubici (vlasnik ili korisnik)	Pogođeno zemljište i infrastruktura će biti vraćeni u stanje prije projekta + Novčana naknada za privremeno zauzimanje zemljišta u iznosu zakupnine po tržišnoj cijeni + Novčana naknada za izgubljenu imovinu (npr. objekti, stabla, usjevi, plantaže, itd.) vlasniku imovine + Naknada po tržišnoj cijeni za gubitak neto prihoda od plodova, a koji se ne mogu zasaditi tokom trajanja privremenog zauzimanja (npr. naknada za izgubljene žetve pri prosječnom prinosu/hektaru)
Gubici u vezi sa uspostavom služnosti puta (titular prava)	Naknada za umanjenu tržišnu vrijednost nekretnine ³⁵ + Naknada za bilo kakvu štetu nanесenu nekretnini
Gubitak godišnjih plodova	Pravo da se beru plodovi ili (ako branje nije moguće) novčana naknada za plodove po punoj zamjenskoj vrijednosti
Gubitak višegodišnjih usjeva / voćnjaka	Pravo na ubiranje usjeva (voća, povrća itd.) + novčana naknada za višegodišnje biljke i stabla po zamjenskoj vrijednosti
POSLOVNI SUBJEKTI	
Gubitak poslovnog objekta i prihoda	Za formalno izgrađene poslovne objekte: Zamjenska imovina sa sličnim ili istim karakteristikama ili novčana naknada po punoj zamjenskoj vrijednosti + novčana naknada za troškove prijenosa i ponovne instalacije postrojenja, strojeva ili drugih uređaja Za neformalno izgrađene objekte: Novčana naknada u vrijednosti izgradnje za sve neformalno izgrađene poslovne objekte + novčana naknada za troškove prijenosa i ponovne instalacije postrojenja, strojeva ili drugih uređaja
Gubitak poslovnih prihoda	Novčana naknada za gubitak dobiti od poslovanja kao rezultat projekta (do potpune obnove poslovnih aktivnosti na drugoj lokaciji, najduže do 6 mjeseci), izračunata na temelju prosječnih vrijednosti poslovnih transakcija u protekle tri godine, evidentiranih u nadležnoj poreznoj upravi.
Gubitak poslovnih prihoda u zakupljenom objektu (zakupac)	Blagovremeno obavješćavanje zakupca radi poštovanja otkaznog roka + Naknada troškova preseljenje
Privremeno zauzimanje zemljišta zbog građevinskih radova (privreda)	Pogođeno zemljište i infrastruktura moraju se vratiti u stanje prije implementacije projekta + Novčana nadoknada za privremeno zauzimanje zemljišta u iznosu zakupnine po tržišnoj cijeni + Naknada za svaku izgubljenu imovinu
Gubitak plata ³⁶	<i>U slučaju privremenog prekida poslovnih aktivnosti i posljedično tome privremenog prekida rada zaposlenih:</i>

³⁵ Umanjena tržišna vrijednost predstavlja umanjene vrijednosti nekretnine zbog uspostavljanja služnosti puta u korist korisnika eksproprijacije i utvrđuje se od slučaja do slučaja. Isplaćuje se u obliku novčane naknade koju utvrđuje ovlašteni sudski vještak.

³⁶ Prema zahtjevima Okolišne i društvene politike 2019, u slučaju da poslovni subjekt pretrpi privremene gubitke ili mora prekinuti poslovanje zbog projekta koji uzrokuje preseljenje, radnici koji trpe gubitke plata ili gubitak zaposlenja imaju pravo na naknadu.

VRSTA PRAVA ILI IMOVINE POD UTJECAJEM PROJEKTA	PRAVO NA NAKNADU
	Naknada za gubitak plate radnika u iznosu prosječne plate za posljednjih šest mjeseci (isplatiti direktno poslodavcu koji će predati dokaz o isplaćenim platama u periodu tranzicije) <i>U slučaju prekida poslovnih aktivnosti zbog projekta:</i> Naknada za otpremninu zaposlenima u iznosu plata koje su isplaćene u posljednjih šest mjeseci (poslodavac će isplatiti direktno zaposlenima i poslodavac će predati dokaz o isplaćenoj otpremnini)
Privremeni gubici prihoda od poslovanja tokom građevinskih radova (poslovni subjekti koji se neće preseljavati)	Novčana naknada za gubitak prihoda do završetka građevinskih radova koji direktno utiču na poslovne aktivnosti poslovnog subjekta u skladu sa procjenom sudskih vještaka
Umanjena vrijednost imovine poslovnog subjekta zbog eksproprijacije dijela zemljišta na kojoj se nalazi poslovna imovina	Novčana naknada za umanjenu vrijednost imovine poslovnog subjekta u skladu sa procjenom sudskih vještaka + Obnova sredstava za život (poljoprivredna i nepoljoprivredna)
OSTALO	
Utjecaj na ranjive grupe	Pored svih prava definisanih u ovoj Matrici, ranjivim OPP biti će pružena dodatna pomoć, uključujući pravnu pomoć. Svaka dodatna materijalna podrška potrebna za bilo koje pogođeno ranjivo domaćinstvo utvrđivat će se od slučaja do slučaja tokom socio-ekonomskog anketiranja i uključivat će na primjer, logistiku, planiranje preseljenja, pomoć u traženju zamjenskog smještaja i druge ciljane oblike podrške prema potrebi. Ovakvim OPP će se, ukoliko je to moguće, omogućiti prvenstvo zapošljavanja. Detaljnije objašnjeno u Poglavlju 8.
Gubitak javne infrastrukture (uključujući pristupne puteve)	Javna infrastruktura će biti zamijenjena infrastrukturu istih ili boljih karakteristika prije uništavanja.
Nepredviđeni utjecaj (privremeni ili trajni gubitak)	Svaki vlasnik imovine smješten unutar sigurnosne zone autoceste čija je imovina direktno ili indirektno pogođena ovim Projektom: Uticaj na njega uključuje ograničeno korištenje imovine zbog njenog položaja unutar sigurnosne zone, što zahtijeva prethodnu dozvolu vlasnika autoceste, tj. bit će procijenjeno od strane JPAC-a i nezavisnog procjenitelja i odlučeno za svaki pojedinačni slučaj. + Bilo kakav nepredviđeni gubitak će se ublažiti u skladu sa načelima i ciljevima ovog Plana. U slučaju razlika između Zakona o eksproprijaciji i EBRD-ove politike u konkretnom slučaju, primjenjivat će se odredbe koje su povoljnije za pogođenog vlasnika/korisnika.

8 POMOĆ RANJIVIM OSOBAMA

Identificirane ranjivosti

Ranjive osobe su osobe koje, na osnovu pola, etničke pripadnosti, starosne dobi, fizičkog ili mentalnog invaliditeta, ekonomske situacije ili socijalnog statusa mogu biti ugroženiji preseljenjem od drugih i koji mogu biti ograničeni u svojoj sposobnosti da iskoriste pomoć za preseljenje i povezane razvojne koristi.

Posebna pažnja će se posvetiti potrebama ranjivih skupina na osnovu njihovih ličnih okolnosti, te će se preduzeti odgovarajuće mjere za pomoć takvim osobama.

Kategorije ranjivih osoba uključuju, ali nisu ograničene na:

- siromašne ili nezaposlene osobe
- osobe sa invaliditetom (bilo psihičkim ili fizičkim) ili hroničnom bolešću
- izbjeglice, interno raseljene osobe i poslijeratni povratnici³⁷
- starije osobe i penzioneri (posebno kada žive sami)
- domaćinstva čije su glave žene (posebno sa niskim primanjima)
- etničke manjine
- osobe sa starateljstvom
- osobe bez zemlje ili lica bez prava korištenja prema lokalnom zakonodavstvu

Rezultati društveno-ekonomskog anketiranja pokazuju da među pogođenim osobama u sve tri općine ima 22 ugrožena lica i domaćinstva. Kategorije ranjivosti uključuju, prema zastupljenosti:

- starije osobe,
- nezaposlene osobe
- osobe sa invaliditetom ili hroničnom bolešću

Tabela 13: Broj identifikovanih ranjivih osoba

Općina	Broj ugroženih vlasnika zemljišnih parcela pogođenih Projektom	Prijavljene vrste ranjivosti	Broj ugroženih članova domaćinstva pogođenih Projektom	Prijavljena vrsta ranjivosti članova koji zavise od glave domaćinstva
Usora	3 (1 žena, 2 muškarca)	Starije osobe, invaliditet	2 (1 žena, 1 muškarac)	Starije osobe, nezaposlene osobe
Tešanj	5 (2 žene, 3 muškarca)	Invalidnost i hronične bolesti, starije osobe	10 (4 žene, 6 muškaraca)	Invaliditet, Starije osobe, nezaposlene osobe
Doboj Jug	1 (1 muškarac)	Starija osoba	1 (1 žena)	Starije osobe
Ukupno	9		13	

³⁷Izbjeglice i raseljene osobe obuhvaćene su Zakonom o raseljenim licima i povratnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik FBiH”, br. 15/05), koji provodi Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica i od strane nadležnih institucija.

Pomoć ranjivim osobama

Individualni sastanci će se održati sa svakom ranjivom osobom kako bi se utvrdile njihove potrebe u pogledu eksproprijacije, kao i način zadovoljavanja identifikovanih potreba. Ranjive osobe će biti konsultovane o vrsti pomoći koja im je potrebna, te će im biti pružena pomoć koja odgovara njihovim potrebama. Pomoć ranjivim osobama će uključivati sljedeće aktivnosti, u zavisnosti od provjeri od slučaja do slučaja koja će se sprovoditi uz podršku općinskih odjela za socijalna pitanja:

- podrška tokom popisa i procesa eksproprijacije (npr. direktne posjete domovima ranjivih osoba/domaćinstava, posebno za starije osobe i osobe sa hroničnim bolestima)
- Individualni sastanci za objašnjenje kriterija prihvatljivosti i prava na naknadu,
- podrška tokom postupka plaćanja, odnosno osiguravanje da su dokumenti o nadoknadi i postupak isplate dobro shvaćeni (naročito kada se radi o starijim osobama)
- podrška u periodu nakon uplate (npr. pomoć u pronalaženju alternativnog zemljišta i/ili stambenog prostora, kurseva za obuku s ciljem mogućnosti zapošljavanja i davanja prioriteta za zapošljavanje gdje je to moguće – posebno za siromašne i/ili nezaposlene osobe; pomoć u osiguranju novčane naknade i smanjenju rizika od zloupotrebe ili pljačke; provjera da su mreže solidarnosti na koje se ranjiva osoba oslanjala ponovo uspostavljene).

Društveno-ekonomske karakteristike i ranjivost pogođene populacije će također biti procijenjene tokom procesa konsultacija sa takvim osobama na koje se susreću tokom pojedinačnih sastanaka koje organizuju općine u prisustvu predstavnika JPAC-a. Tokom ovih sastanaka, JPAC će prikupiti informacije o društveno-ekonomskom statusu i ranjivosti OPP koje će biti uzete u obzir prilikom predlaganja naknade. Ukoliko se ispune uslovi iz člana 47. Zakona o eksproprijaciji FBiH³⁸, ranjiva domaćinstva će uz gore navedene aktivnosti dobiti i povećanje naknade.

Pomoć ranjivim osobama će također uključivati sljedeće aktivnosti, u zavisnosti od provjere od slučaja do slučaja koja će se sprovoditi uz podršku općinskih odjela za socijalna pitanja:

- Podrška u toku postupka određivanja naknade i preseljenja:
 - individualne posjete domovima ranjivih osoba/domaćinstava radi objašnjenja kriterija prihvatljivosti i prava na naknadu (posebno za starije osobe i osobe s invaliditetom/hronične bolesti),
 - podrška tokom postupka plaćanja, odnosno osiguravanje da su dokumenti o nadoknadi i postupak plaćanja dobro shvaćeni (naročito kada se radi o starijim osobama)
 - podrška za ostvarivanje prava na primanje naknada za ranjive osobe koje se pružaju u skladu sa Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom, u ovisnosti o slučaju
- Podrška u periodu nakon preseljenja:
 - podrška u pronalaženju i kupovini nove imovine
 - privremeni smještaj, ukoliko je potreban, dok se ne pronađe stalni smještaj
 - podrška prilikom selidbe (posebne mjere transporta za osobe sa fizičkim invaliditetom i sl.)
 - pomoć u pronalaženju kurseva za osposobljavanje u smislu povećanja mogućnosti za zapošljavanje i davanje prioriteta u zapošljavanju, gdje god je to moguće, posebno za siromašne i/ili nezaposlene osobe; pomoć u osiguranju novca za obeštećenje i smanjenje rizika od zloupotrebe ili pljačke.
 - savjetovanje o pitanjima kao što su porodica, zdravlje, upravljanje novcem i obnova sredstava za život,

³⁸Pri određivanju visine naknade treba uzeti u obzir lične i porodične prilike vlasnika čije će se nekretnine eksproprijisati, kao i okolnosti koje mogu imati štetne ekonomske posljedice.

- zdravstvena zaštita u slučaju potrebe u kritičnim periodima ili prijava ugroženih domaćinstava u sistem zdravstvenog osiguranja,

Do sada pružena pomoć ranjivim osobama

Iako Zakon o eksproprijaciji ne propisuje nikakve posebne mjere za ugrožene grupe, predstavnici Preduzeća su uložili dodatne napore da pruže pomoć ugroženim osobama sa invaliditetom, npr. pružanjem pravnih savjeta, organizovanjem kućnih posjeta itd. Treba napomenuti da tokom procesa otkupa imovine nisu identifikovane ranjive grupe sa posebnim etničkim karakteristikama.

9 PRINCIPI PROCJENE IMOVINE

Nezavisni sudski vještaci za procjenu vrijednosti imovine (vještaci poljoprivrede i građevinski vještaci) izvršili su procjenu postojećeg stanja zemljišnih parcela i imovine na zemljištu u skladu sa odredbama Zakona o eksproprijaciji i Okvira.

Procjenu svih zemljišnih parcela i imovine na zemljištu za koje se sprovodi postupak eksproprijacije vrše nezavisni sudski vještaci za procjenu vrijednosti imovine (stručnjaci arhitekture, građevinarstva, poljoprivrede i šumarstva) izabrani sa zvanične liste sudskih vještaka.

Poljoprivredno zemljište i šume

Kako je propisano Zakonom o eksproprijaciji FBiH, naknada za zemljište zakonskim vlasnicima se određuje, kada god je to moguće, u vidu druge odgovarajuće nekretnine čime se ranijem vlasniku omogućavaju približno isti uslovi korištenja³⁹. *Isti uslovi korištenja* su zadovoljeni ukoliko su ispunjeni sljedeći kriteriji:

- prihvatljivo za pogođenog vlasnika/poljoprivrednika,
- približno iste veličine,
- sličan ili bolji poljoprivredni potencijal, tj. plodnost, nagib, oblik parcele, izloženosti suncu, i
- nalazi se na razumnoj udaljenosti.

U slučaju kad se pogođenom vlasniku ne može ponuditi odgovarajuća nekretnina zato što se na prihvatljivoj udaljenosti ne može naći odgovarajuće poljoprivredno zemljište ili zemljište koje je na raspolaganju nije prihvatljivo vlasniku, organ koji provodi eksproprijaciju osigurati će pisani dokaz o neuspješnim nastojanjima da se pronađe slično zemljište i isplatiti će naknadu za takvo zemljište po punoj zamjenskoj vrijednosti.

Za poljoprivredno zemljište, zamjenska vrijednost zemljišta jednakog produktivnog potencijala ili korištenja koje se nalazi u blizini pogođenog zemljišta, u periodu prije projekta ili prije preseljenja, pri čemu se bira veća vrijednost, uz troškove pripreme zemljišta kako bi se dovelo na nivo sličan nivou pogođenog zemljišta, uključujući i troškove uknjižbe i naknade za prenos.

Zakonom o eksproprijaciji FBiH nije izričito definisana situacija kada se u zamjenu može ponuditi parcela manje površine ili slabijeg poljoprivrednog potencijala, te da li bi bilo prihvatljivo isplatiti razliku u novcu uz naknadu u naturi kako bi se namirila ta razlika u veličini ili potencijalu. U situacijama kada se ne može pronaći i ponuditi parcela jednake veličine ili potencijala, dok se mogu ponuditi manje parcele slabijeg potencijala, vlasniku će biti ponuđena mogućnost da dobije jedan dio naknade u naturi (zamjenska nekretnina – parcela) i dio u novcu. U tom slučaju treba izvršiti procjenu obje parcele, pogođene i zamjenske, kako bi se mogla izračunati razlika. Po pravilu, ako je razlika u utvrđenim vrijednostima manja od 10%, parcele će se smatrati približno ekvivalentnim i neće biti obezbjeđena novčana naknada za kompenzaciju ove razlike. U svakom slučaju, zahtjevi navedeni u Poglavlju Prava na naknadu (Tabela 12 ovog Plana) će se primjenjivati.

U situacijama djelimične eksproprijacije poljoprivrednog zemljišta kada bi vlasnik zemljišta ostatak parcele ocijenio nepogodnim za dalju poljoprivrednu upotrebu ili u svakom slučaju kada bi zemljišna parcela izgubila pristupni put, vlasnik može podnijeti zahtjev za eksproprijaciju cijele parcele prema odredbama člana 11. Zakona o eksproprijaciji. Organ nadležan za eksproprijaciju treba da procijeni takve situacije u svakom pojedinačnom slučaju.

³⁹ Prema članu 45. Zakona o eksproprijaciji, naknada za eksproprijaciju nekretnine utvrđuje se pružanjem druge odgovarajuće nekretnine jednake tržišnoj vrijednosti eksproprijisane nekretnine u istoj općini ili gradu, čime se vlasniku eksproprijisane nekretnine omogućavaju približno istu uvjeti korištenja.

Građevinsko zemljište

Preferirano rješenje za građevinsko zemljište koje će biti ekspropisano jeste da se zamijeni sa zamjenskim zemljištem prema odredbama Zakona o eksproprijaciji FBiH. Naknada će u pravilu uključiti i naknadu za stambene objekte na predmetnoj parceli.

Ukoliko je građevinsko zemljište pogođeno ali stambeni objekat nije, naknada će se u pravilu isplatiti u novcu. Naknada u novcu će se osigurati u visini zamjenske vrijednosti, odnosno po tržišnoj vrijednosti zemljišta slične veličine i namjene, sa sličnom ili poboljšanom javnom infrastrukturom i uslugama i koje se nalazi u blizini u odnosu na pogođeno zemljište, uz uvećanje za troškove registracije i prenosa.

Kuće i drugi objekti

U slučaju da se nudi zamjenska imovina, trebaju se u najvećoj mogućoj mjeri primijeniti sljedeći kriteriji:

- parcela na kojoj su kuće ili drugi objekti treba biti približno iste veličine,
- objekti bi trebali biti slične veličine i standarda, uključujući pristup komunalijama, i
- na razumnoj udaljenosti i imati sličan potencijal sa stanovišta životne egzistencije (pristup zapošljavanju ili poljoprivredi).

Ako se OPP predlože zamjenski objekti manjih dimenzija ili manje povoljnih karakteristika, razlika u vrijednosti će se isplatiti pogođenom vlasniku na sličan način kao što je opisano u dijelu o naknadi poljoprivrednog zemljišta.

Kada se pogođeni vlasnik odluči za novčanu naknadu umjesto za zamjensku imovinu ili ako se u tom području ne može pronaći odgovarajuća zamjenska imovina, stambeni objekti će se nadoknaditi u novcu prema punoj zamjenskoj vrijednosti. Za kuće i druge građevine zamjenska vrijednost je tržišni trošak materijala za izgradnju zamjenskog objekta s površinom i kvalitetom sličnim ili boljim od onih u odnosu na pogođeni objekat, ili za popravak djelomično pogođenog objekta, uključujući troškove prevoza materijala do gradilišta, trošak radne snage i naknadom za izvođača, te troškovima uknjižbe i poreza na prijenos. Pri utvrđivanju zamjenske vrijednosti, ne uzimaju se u obzir amortizacija nekretnina i vrijednost odnesenog materijala, niti se od vrijednosti pogođene imovine oduzima vrijednost eventualne koristi koja će proizići iz projekta. Također, uključuje troškove niveliranja ili drugih priprema za novu građevinu ili upotrebu. Troškovi se obračunavaju u vrijeme kad se vrši zamjena imovine, a ako nije tako, u obračunu troškova se uzima u obzir stepen inflacije.

Usjevi i šuma

U mjeri u kojoj je to moguće, otkup imovine i ulazak u posjed će se vršiti tako da se svi godišnji usjevi, bez obzira na fazu razvoja, mogu ubirati prije nego što se zemljište preuzme vlasniku zemljišta ili posjedniku/korisniku zemljišta. Godišnji usjevi koji su ubrani prije ulaska u zemljište se ne nadoknađuju.

Godišnji usjevi koji se ne mogu pobrati prije ulaska na zemljište ili koji su oštećeni građevinskim radovima nadoknađuju se po punoj zamjenskoj vrijednosti. Primjenjuju se najnovije cijene poljoprivrednih proizvoda na općinskom ili kantonalnom nivou. Tamo gdje takva evidencija nije dostupna, koristi se evidencija Agencije za statistiku BiH koja se objavljuje u obliku prvog saopštenja⁴⁰ i ažuriraju se kvartalno. Poljoprivredni stručnjak će te podatke koristiti za svoje nalaze u nedostatku podataka iz općina i kantona.

Određivanje punog iznosa troškova zamjene zahtijeva razmatranje ne samo prinosa usjeva u toku jedne godine, već i troškove ponovnog uspostavljanja usjeva (sadnice, priprema tla, gnojiva, itd.), kao i izgubljenog prihoda tokom perioda potrebnog za ponovno uspostavljanje usjeva.

⁴⁰Poljoprivreda, okoliš i regionalna statistika - Prodaja poljoprivrednih proizvoda na zelenim pijacama dostupne su na službenoj stranici Agencije za statistiku BiH (npr. za III kvartal 2021. godine dostupno na: https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopštenja/2021/AGR_07_2021_Q3_1_BS.pdf)

Stope kompenzacije se izračunavaju u skladu sa principom troška pune zamjene, pri čemu se naknada C za jedno stablo utvrđuje primjenom sljedeće formule:

$$C = V \times D + C_p + C_L$$

V - prosječna tržišna vrijednost proizvoda jednog stabla za godinu dana

D - prosječni vremenski period potrebno da se drvo ponovo uspostavi na nivo proizvodnje odraslih, u godinama

CP - troškovi sadnje (rasad, priprema tla, početno đubrenje)

CL - trošak rada potrebnog za održavanje usjeva u vremenskom periodu potrebnom da se ponovo uspostavi na prethodni nivo proizvodnje

Izračunata jedinična stopa C se zatim primjenjuje na cijelu parcelu uz pretpostavku ili prosječnu gustinu ili na osnovu preciznog broja svih postojećih stabala.

Stope naknade će se generirati za sljedeće faze razvoja usjeva (stabala):

- sadnica,
- mlado, neproaktivno,
- mlado, produktivno i
- zrelo stablo.

Za razliku od višegodišnje plantaže voćaka, gdje se usjevi mogu ubirati tokom dužeg vremenskog perioda, većina komercijalnih vrsta drveća proizvodi prinos samo jednom, kao što je slučaj sa jednogodišnjim usjevima. Trošak zamjene stoga će biti u skladu sa odredbama Matrice prava. Ako se pogođene komercijalne šume ne mogu sjeći prije nego što korisnik eksproprijacije dobije pristup parceli, nadoknađuje se vrijednost izgubljenog drva za sva stabla.

10 OBJAVLJIVANJE INFORMACIJA I JAVNE KONSULTACIJE

Institucije uključene u postupak eksproprijacije su odgovorne za objavljivanje informacija i konsultacije.

Konsultacije u vezi s ovim Planom otkupa imovine i preseljenja

Prije usvajanja i objavljivanja konačnog Plana, Preduzeće će informisati javnost o nacrtu Plana kako slijedi:

- Nacrt Plana će biti objavljen na *web* stranicama Preduzeća i općina Tešanj, Usora i Doboj Jug, te će biti dostupan u printanom obliku na odgovarajućim adresama.
- Obavještenje o objavljivanju nacrtu Plana će se objaviti na oglasnim tablama mjesnih zajednica ("MZ") sa sljedećim informacijama:
 - I. gdje se može pristupiti nacrtu Plana,
 - II. datum održavanja konsultacija u zajednici,
 - III. detalji za kontakt podatke odgovornih osoba kojima se mogu podnijeti pitanja ili komentari u pisanom obliku
 - IV. krajnji rok za podnošenje komentara.
- U roku od deset dana nakon objavljivanja nacrtu, organizovat će se konsultacije sa zajednicom u prostorijama u prostorijama Ureda gradilišta - Kraševo (adresa: Kraševo b.b.) kako bi se razgovaralo sa OPP o nacrtu Plana;
- U roku od 20 dana od dana održavanja konsultacija sa zajednicom, OPP imaju priliku da podnesu pitanja i komentare. Svi opravdani komentari i sugestije će se uzeti u obzir;
- Konačni Plan će biti objavljen na *web* stranicama Preduzeća i općina Tešanj, Usora i Doboj Jug, te će ostati objavljen za vrijeme trajanja Projekta, zajedno sa Okvirom.

Objavljivanje informacija i održane konsultacije u dosadašnjem postupku

Različite vrste konsultacija su već bile organizovane tokom procesa otkupa zemljišta:

- OPP koji žive na području Projekta pojedinačno su posjetili predstavnici Preduzeća i relevantnih općina, te sudski vještaci za procjenu imovine,
- Nakon podnošenja prijedloga za eksproprijaciju od strane Preduzeća, općine su obavijestile OPP da je prijedlog podnesen,
- Javni oglas za zaključenje sporazuma o naknadi objavljen je na *web* stranici Preduzeća i u dnevnim novinama,
- Za OPP za koje su Odluke o eksproprijaciji postale pravosnažne, općine su organizovale pojedinačne rasprave radi utvrđivanja iznosa naknade,
- OPP su obaviještene o svom pravu da zatraže eksproprijaciju cijele zemljišne parcele u slučajevima kada je samo dio parcele prvobitno planiran za eksproprijaciju.

11 MEHANIZAM ZA PRITUŽBE

11.1. Javni mehanizam za pritužbe

Upravljanje pritužbama je sastavni dio dobre strategije uključivanja zainteresovanih strana koja je neophodna za uspješno izvođenje Projekta.

JPAC je uspostavio i objavio na svojoj *web* stranici⁴¹ mehanizam za pritužbe za primanje i razmatranje pritužbi u vezi sa Projektom. Kao dio mehanizma za pritužbe, uspostavljen je registar pritužbi u koji se evidentiraju sve pritužbe i komentari podneseni od strane OPP. Na *web* stranici Preduzeća objavljen je i Vodič za mehanizam za pritužbe po standardima međunarodnih finansijskih institucija⁴², koji pruža kontakt informacije i objašnjava procedure za podnošenje pritužbi, kao i Obrazac za pritužbe projekta⁴³ (**Prilog E**).

Pritužbe se također mogu podnijeti anonimno ili bez upotrebe obrasca ako se želi. Pojedinci koji podnesu svoje komentare ili pritužbe imaju pravo tražiti da njihovo ime ostane povjerljivo.

Prije početka građevinskih radova na bilo kojoj dionici, JPAC će na gradilištu staviti na raspolaganje Obrazac za pritužbe na projekat, kao i na *web* stranicama općina/gradova zahvaćenih eksproprijacijom.

Pritužbe se mogu podnijeti na sljedeće načine:

- u općini popunjavanjem obrasca za pritužbe,
- na gradilištu popunjavanjem obrasca za pritužbe,
- elektronski na jednu od navedenih e-mail adresa u obrascu za pritužbe ili na *web* stranici Preduzeća,
- telefonom ili faksom na brojeve telefona navedene u obrascu za pritužbe ili na *web* stranici Preduzeća.

Izvođač(i) i uključene općine će sve primljene pritužbe proslijediti Preduzeću na dalje postupanje. Pritužbe u vezi sa građevinskim aktivnostima će rješavati izvođač(i) građevinskih radova, a njihovo upravljanje će pratiti JPAC. Također je obaveza izvođača(a) da aktivno učestvuje u rješavanju pritužbi u toku izvođenja radova i da vodi evidenciju o navedenom. Preporučuje se izvođaču(ima) da tokom realizacije ovog Projekta imenuju jednu osobu koja će biti zadužena za upravljanje pritužbama.

Na sve komentare i pritužbe će biti odgovoreno usmeno ili pismeno, u skladu sa preferiranim načinom komunikacije koji je naveo podnosilac pritužbe, ako se navedu kontakt podaci podnosioca pritužbe.

Sve pritužbe će biti evidentirane u Registar pritužbi, dodijeliti će im se broj, te će biti potvrđene u roku od 7 radnih dana. Registar ima sve potrebne elemente za razvrstavanje pritužbi prema spolu osobe koja je prijavljuje, kao i prema vrsti pritužbe. Svaka pritužba će biti evidentirana u registru sa sljedećim podacima:

- opis pritužbe,
- datum prijema pritužbe i kada je potvrda vraćena podnosiocu pritužbe,
- opis poduzetih radnji (istraga, korektivne mjere, preventivne mjere), i
- datum rješavanja i zatvaranja / pružanje povratnih informacija podnosiocu pritužbe.

Ukoliko pritužba nije dovoljno jasna, JPAC će pružiti pomoć i savjete u formulaciji/ponovnom pisanju pritužbe kako bi ista postala jasna, u najboljem interesu osoba pogođenih projektom.

Preduzeće će uložiti sve razumne napore da odgovori na pritužbu nakon potvrde pritužbe. Na sve komentare i pritužbe će biti odgovoreno usmeno ili pismeno, u skladu sa preferiranim načinom komunikacije koji je naveo podnosilac pritužbe, ako se navedu kontakt podaci podnosioca pritužbe. Ukoliko JPAC nije u mogućnosti da se bavi određenim pitanjem pokrenutim putem mehanizma za pritužbe ili ako nije potrebno preduzeti odgovarajuće mjere, biti će identifikovana dugoročna korektivna radnja. Podnosilac pritužbe će biti obaviješten o predloženoj korektivnoj radnji i praćenju korektivnih radnji u roku od 20 radnih dana od potvrde pritužbe, u zavisnosti od

⁴¹ Dostupno na: <https://jpautoceste.ba/hr/grievance-mechanism/>

⁴² Dostupno na: http://www.jpautoceste.ba/wp-content/uploads/2021/05/Grievance-Mechanism_FINAL-ENG.pdf

⁴³ Dostupno na: <https://jpautoceste.ba/hr/grievance-mechanism-form/>

stepena složenosti pritužbe. Identifikovat će se i sprovesti preventivne radnje u cilju sprečavanja ponavljanja istog problema u budućnosti, a o ovim preventivnim radnjama će se obavijestiti podnositelj pritužbe.

Kontakt podaci za podnošenje komentara i nedoumica u vezi sa Projektom dostupni su u nastavku.

Autoceste Federacije Bosne i Hercegovine
N/P: Kontakt osoba za mehanizam za pritužbe
Poštanska adresa: Adema Buća 20, 88000 Mostar
Hamdije Kreševljakovića 19, 71000 Sarajevo
Telefon: +387 33 277 900 ili +387 36 512 300
E-mail adresa: pritužbe@jpautoceste.ba
www.jpautoceste.ba

11.2. Mehanizam za pritužbe u FBiH

Pored korištenja gore navedenog mehanizma za pritužbe, podnosioci pritužbe će također moći uvijek koristiti pravna sredstva u skladu sa zakonima i propisima FBiH. Postupak se rezimira na sljedeći način:

- Federalna uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove će odlučivati o pritužbama protiv rješenja o eksproprijaciji,
- žalbe se podnose prvostepenom upravnom organu koji je donio rješenje o eksproprijaciji (općina/grad),
- rok za podnošenje žalbi je 15 dana,
- svaka žalba će se obraditi i odgovor na istu će se dostaviti u roku od 30 dana,
- protiv odluke drugostepenog upravnog organa može se pokrenuti upravni spor pred kantonalnim sudom u roku od 30 dana od dana prijema rješenja,
- pouka o pravnom lijeku predstavlja sastavni dio svakog rješenja,
- ukoliko se ne postigne sporazum o naknadi i u roku od dva mjeseca od pravosnažnosti rješenja o eksproprijaciji, općinski/gradski upravni organ će odmah dostaviti važeće rješenje o eksproprijaciji zajedno sa ostalim relevantnim dokumentima nadležnom sudu, na čijoj teritoriji se nalazi ekspropirisana nekretnina, radi utvrđivanja naknade,
- ako općinski/gradski organ uprave ne postupi u skladu s gore navedenom odredbom, prethodni vlasnik i korisnik eksproprijacije mogu direktno pristupiti sudu radi utvrđivanja naknade,
- Zakon o upravnom postupku ima prednost nad Zakonom o eksproprijaciji, tako da će se žalbeni postupak voditi u skladu sa Zakonom o upravnom postupku.
- Za rješavanje svih sporova koji se ne mogu lako riješiti neposrednom interakcijom između strana, medijacija će se koristiti kao dobrovoljni postupak za vansudsko rješavanje sporova. JPAC će angažovati nezavisnog i nepristrasnog posrednika treće strane koji će primati informacije o svim sporovima
- nadležni sud odlučuje po službenoj dužnosti u van parničnom postupku o visini naknade za ekspropisanu nekretninu,
- postupci za utvrđivanje nadoknade za ekspropisanu nekretninu su hitni. Postupak treba završiti što je prije moguće, a najkasnije u roku od 30 dana od dana pokretanja sudskog postupka,
- može se podnijeti posebna žalba protiv odluke suda o naknadi.

11.3. Sporovi i pritužbe zaprimljeni do danas

Kao što je već pomenuto, pogođeni vlasnici su upoznati sa svojim pravom na pritužbu u svim fazama procesa, kako je to definisano Zakonom o eksproprijaciji i Okvirom, uključujući upravne i sudske žalbe protiv odluke o javnom interesu, odluke o eksproprijaciji i u vezi sa naknadom.

Pored toga, Preduzeće je svim OPP dostavilo kontakt informacije službenika zaduženih za aktivnosti eksproprijacije u Preduzeću i odgovarajućim općinama za potrebe podnošenja upita i pritužbi.

Pritužbe i sporovi pokrenuti u postupku eksproprijacije (18 u Općini Tešanj i 1 u Usori) sumirani su u nastavku:

Tabela 14: Pritužbe i sporovi u toku postupka eksproprijacije

Razlog pritužbe/spora	Broj sporova	Iniciran od strane	Iniciran ranije od strane	Status rješenja
Zahtjev za povećanje iznosa ponuđene naknade	18	Pogođeni vlasnik	Općinski sud	Riješeno: Ukupno je riješeno 10 predmeta. Neriješeno: U 8 slučajeva Općinski sud će odlučiti da prihvati ili odbije zahtjev za povećanje iznosa naknade. U jednom slučaju vlasnik odbija da dostavi podatke o bankovnom računu koji su potrebni za isplatu naknade.
Spor oko suvlasništva na parceli	1	Pogođeni vlasnik	Općinski sud	U toku: Općinski sud će odlučiti o pravima vlasništva i iznosu naknade.

12 MONITORING, EVALUACIJA I IZVJEŠTAVANJE

JPAC će vršiti monitoring i održavati bazu podataka o otkupu zemljišta o porodicama/biznisu čija je imovina pogođena (uključujući i one koji nisu vlasnici). Podaci/informacije će se periodično ažurirati kako bi se pratio napredak pogođenih porodica i biznisa.

Pokazatelji koji će se koristiti za monitoring posebno će uključivati sljedeće:

- ukupnu potrošnju za eksproprijacije i naknade
- ukupnu potrošnju za eksproprijacije i naknade
- broj OPP po kategorijama (u skladu s kategorijama u matrici prava)
- broj objekata (stambenih, poslovnih i pomoćnih) identificiranih na pogođenim zemljišnim parcelama
- broj privatnih parcela koje je Izvođač utvrdio kao nužne za privremeno oduzimanje posjeda tokom građevinskih radova (vrsta zemljišta, iznos plaćene naknade, trajanje privremenog oduzimanja posjeda)
- broj javnih rasprava i konsultacija s pogođenim osobama
- broj i postotak potpisanih sporazuma o naknadi prije početka građevinskih radova
- broj osoba koje traže posebnu pomoć i vrste pomoći koje se pravovremeno pružaju ranjivim pojedincima/domaćinstvima
- broj osoba koje su primile naknadu u periodu s raspodjelom prema vrsti naknade i prema razredima iznosa
- broj i iznos plaćanja i / ili programa za vraćanje gubitka sredstava za život (ukoliko je primjenjivo)
- uspješna ponovna uspostava premještenih biznisa (nova lokacija, nivo prihoda, broj zaposlenih), Uspješno preseljenje domaćinstava (nova lokacija, nivo primanja)
- broj uspješno ponovno uspostavljenih poljoprivrednih djelatnosti nakon sticanja zemljišta ili ograničavanja pristupa kao rezultat Projekta (razina dohotka)
- broj i vrsta pritužbi, uključujući sve sudske sporove, povezane sa sticanjem zemljišta (koliko je podneseno i koliko riješeno, te koliko je vremena trebalo da se riješe)

Nakon provedbe Plana, Preduzeće će EBRD-u podnijeti **Izveštaj o izvršenju preseljenja**. Također će organizovati **eksternu reviziju završetka** u dogovoru sa EBRD-om. Prema Politici EBRD-a, ublažavanje ekonomskog raseljavanja će se smatrati završenim kada se revizijom oko završetka zaključi da su pogođene osobe ili zajednice primile svu pomoć za koju imaju pravo, i da im je pružena adekvatna prilika da obnove svoju egzistenciju

U skladu s tim, Revizija završetka ima sljedeće ciljeve:

- procijeniti učinkovitost mjera za izbjegavanje i smanjenje utjecaja raseljavanja,
- provjeriti da li ispunjena sva prava i obaveze opisane u Planu,
- utvrditi da li mjere obnove sredstava za život bile učinkovite u vraćanju ili poboljšanju životnog standarda i egzistencije pogođenih osoba,
- provjeriti sve pritužbe koje su možda ostale neriješene.

Izveštaj revizije o završetku će predstaviti zaključke o djelotvornosti implementacije obaveza iz Plana i identifikovati sve korektivne mjere koje bi mogle biti neophodne.

13 IMPLEMENTACIJA PLANA

13.1. Odgovornost za implementaciju

Preduzeće ima krajnju odgovornost za implementaciju ovog Plana, dok se od svih zainteresovanih strana uključenih u njegovu implementaciju traži da se pridržavaju zahtjeva definisanih u ovom Planu. Jedinica za implementaciju projekta (JIP) za ovu dionicu je osnovana, te će ista biti odgovorna za implementaciju Projekta i komunikaciju sa OPP. Od JIP će se tražiti da poštuje sve odredbe Ugovora o zajmu koji će biti potpisan sa EBRD-om za izgradnju ove dionice, kao i sve ostale procedure koje EBRD primjenjuje tokom izgradnje ove dionice. JIP će komunicirati sa svim vlasnicima zemljišnih parcela i/ili stambeno-poslovnih objekata sa kojima se postignu sporazumi o naknadi da imaju rok od 60 dana, počevši od dana isplate novčane naknade ili od dana dodjele odgovarajućeg zamjenskog zemljišta da napuste svoje posjede.

U ime Općine Tešanj, proces eksproprijacije će voditi Odjel za katastar, urbanizam i imovinsko-pravne poslove, a imenovana Komisija za otkup zemljišta. U ime Općine Usora, proces eksproprijacije će voditi Odjel za geodetske poslove, katastar nepokretnosti, imovinsko-pravne poslove i urbanizam i imenovani (Komisija za sprovođenje postupka eksproprijacije) Odbor za otkup zemljišta. U ime Općine Doboju, proces eksproprijacije će voditi Odjel za urbanizam, katastar i geodetske poslove i imenovana Komisija za otkup zemljišta. Odgovornosti će biti podijeljene kako je prikazano u tabeli ispod:

Tabela 15: Organizacijske odgovornosti

Zadatak	Odgovorno tijelo
Objavljivanje informacija svim osobama pogođenim Projektom	Preduzeće/JIP/općine
Procjena vrijednosti imovine	Nezavisni sudski vještaci
Direktna komunikacija i posjete vlasnicima i stanarima	Preduzeće/JIP/općine /Komisije za otkup zemljišta
Pregovori i sklapanje sporazuma	Preduzeće/JIP
Pružanje pomoći ugroženim osobama/domaćinstvima	Preduzeće/JIP u saradnji sa općinama i nadležnim institucijama za pomoć ugroženim licima
Isplata naknade i pružanje druge pomoći	Preduzeće/JIP/općine /Komisije za otkup zemljišta
Procjena i pružanje pomoći u obnavljanju sredstava za život	Preduzeće/JIP/
Upravljanje pritužbama	Preduzeće/JIP /Komisije za otkup zemljišta
Praćenje, evaluacija i izvještavanje	Kompanija za interni monitoring i evaluaciju Nezavisna treća strana za eksterno praćenje i evaluaciju Inženjer za nadzor eksternog nadzora tokom građevinskih radova

13.2. Resursi potrebni za implementaciju na nivou JIP

Koordinator Projekta i deset drugih članova JIP imenovani su *Odlukom o imenovanju Jedinice za sprovođenje projekta*⁴⁴, od kojih su trojica odgovorni za eksproprijaciju (uključujući koordinatora za naknadu i preseljenje), koji izvještava Koordinator projekta i osigurava da zadaci identificirani gore budu pravovremeno sprovedeni.

⁴⁴ Odluka JPAC-a o imenovanju JIP za izgradnju autoputa na Koridoru Vc, dionica Putnikovo brdo-Medakovo (29.5.2020.)

U skladu sa članom II Odluke, JIP je obavezan u potpunosti slijediti i poštovati sve odredbe *Ugovora o zajmu br. 50603*, između BiH i EBRD-a, kao i sve druge Procedure koje primjenjuje EBRD, tokom izgradnje autoceste dionice Putnikovo brdo - Medakovo.

13.3. Troškovi i budžet

Zajmoprimac treba da finansira naknadu za eksproprijaciju, kao i troškove vezane za sprovođenje aktivnosti preseljenja. Zajmoprimac je dostavio *Potvrdu Union banke d.d. Sarajevo broj FSA 15/1-077/20 od 28.1.2020. godine* kao dokaz da su potrebna sredstva osigurana i položena⁴⁵. U budžetu Preduzeća će se identifikovati posebna stavka za aktivnosti naknada i preseljenja u vezi sa dionicom Putnikovo brdo – Medakovo.

Tabela 16: Procijenjeni budžet za dionicu Putnikovo brdo - Medakovo

Vrsta troška	Iznos (BAM)
Naknada za stambene objekte	6.500.000,00
Naknada za poslovne objekte	1.500.000,00
Naknada za pomoćne objekte i druge građevinske elemente (npr. bunari, vodovodne cijevi...)	3.500.000,00
Naknada za poljoprivredno i šumsko zemljište	30.000.000,00
Naknada za preostali dio zemljišta	3.800.000,00
Naknada za usjeve	1.800.000,00
Naknada za građevinsko zemljište	4.300.000,00
Troškovi iz člana 47. Zakona o eksproprijaciji	250.000,00
Pomoć ranjivim osobama	100.000,00
Troškovi vještaka, provizija i drugi troškovi	750.000,00
Prenamjena zemljišta iz poljoprivrednog/šumskog u građevinsko zemljište	2.500.000,00
Ukupno (€)	28.121.053,46 EUR
Ukupno (BAM)	55.000.000,00

Zbog visoke cijene zemljišta na području općine Tešanj i regulacije rijeke Usore (cca. 5,9 km) i rijeke Tešanjke (cca. 4,5 km), što nije bilo predviđeno planom, odstupanja od ovog plana i povećanje procijenjenog budžeta Plana za dionicu Putnikovo brdo – Medakovo je vrlo vjerovatno. Plan je napravljen prije nego što je veći dio zemljišta potrebnog za regulisanje rijeke Usore i Tešanjke uključen u eksproprijaciju.

⁴⁵Zakon o eksproprijaciji FBiH, čl.24 (Službene novine FBiH, br. 70/07, 36/10, 25/12 i 34/16)

PRILOZI

A	Skraćena verzija baze podataka koja ne sadrži povjerljive podatke
B	Društveno-ekonomski upitnici
C	Izjava o saglasnosti za obradu i korištenje ličnih podataka
D	Obavještenje o društveno-ekonomskom anketiranju
E	Obrazac za javnu pritužbu i kontakt informacije
F	Fotografije pogođenih stambenih objekata